

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra germanistiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Části lidského obličeje v německých, českých a anglických frazeologismech
Parts of the Human Face in German, Czech and English Phraseologisms

Markéta Kozáková

Vedoucí práce: doc. Dr. phil. PhDr. Dalibor Zeman, Ph.D.

Studijní program: Specializace v pedagogice

Studijní obor: Německý jazyk se zaměřením na vzdělávání – Anglický jazyk se zaměřením na vzdělávání

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Části lidského obličeje v německých, českých a anglických frazeologismech* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Litoměřicích, 2. 12. 2024

Velké poděkování patří vedoucímu mé bakalářské práce doc. Dr. phil. PhDr. Daliboru Zemanovi, Ph.D., a to za jeho cenné rady, připomínky, vstřícnost a trpělivost.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce se zabývá porovnáním německých frazeologismů obsahujících názvy částí lidského obličeje s jejich českými a anglickými ekvivalenty. Hlavní cílem práce je zjistit, do jaké míry se německé frazémy shodují s jejich cizojazyčnými protějšky a určit, jakou mezi sebou mají ekvivalenci. Práce je rozdělena na dvě hlavní části: teoretickou a analytickou.

Teoretická část poskytuje úvod do frazeologie, včetně její historie, vývoje a vztahu k dalším disciplínám. Dále je představena terminologie klíčových pojmů a charakteristické znaky frazeologismů. Rovněž je zahrnuta klasifikace frazeologismů a přehled typů ekvivalence frazeologických jednotek mezi jazyky.

Analytická část se zaměřuje na srovnávací analýzu německých, českých a anglických frazeologismů, které obsahují části lidského obličeje – oko, ucho, nos, ústa. Cílem této části je zjistit, jaké stupně ekvivalence mezi sebou mají německé frazémy a jejich české a anglické protějšky. Jsou rozděleny do skupin právě podle typů ekvivalence – těmi jsou úplná, částečná, čistě sémantická a nulová. Frazémy jsou čerpány z frazeologických a idiomatických slovníků.

KLÍČOVÁ SLOVA

frazeologie, frazeologismus, ekvivalence, porovnání, lidský obličej

ABSTRACT

This bachelor thesis deals with the comparison of German phraseologisms containing names of parts of the human face with their Czech and English equivalents. The main aim of the thesis is to find out to what extent the German phrasemes coincide with their foreign language counterparts and to determine what equivalence they have between them. The thesis is divided into two main parts: theoretical and analytical.

The theoretical part provides an introduction to phraseology, including its history, development and relation to other disciplines. It also presents the terminology of key terms and characteristic features of phraseologisms. Also included is a classification of phraseologisms and an overview of the types of equivalence of phraseological units between languages.

The analytical part focuses on a comparative analysis of German, Czech and English phraseologisms containing parts of the human face – eye, ear, nose, mouth. The aim of this part is to find out what degrees of equivalence German phrasemes have with their Czech and English counterparts. They are divided into groups just according to the types of equivalence – these are full, partial, purely semantic and zero. The phrasemes are drawn from phraseological and idiomatic dictionaries.

KEYWORDS

phraseology, phraseologism, equivalence, comparison, human face

Obsah

Úvod	8
1 Úvod do frazeologie	11
1.1 Historie a vývoj frazeologie jako vědní disciplíny	11
1.2 Vztah frazeologie k ostatním disciplínám	13
2 Terminologie	14
2.1 Lexikologie	14
2.2 Frazeologie a idiomatika	15
2.3 Frazeografie	16
2.4 Frazeologismus, frazém a idiom	16
3 Charakteristické znaky frazeologismů	18
3.1 Polylexikalita	18
3.2 Pevnost	18
3.3 Idiomatičnost	20
3.4 Lexikalizace, reprodukovatelnost	20
4 Klasifikace frazeologismů	22
4.1 Základní dělení	22
4.2 Syntaktické dělení	23
4.3 Speciální dělení	24
5 Typy ekvivalence frazeologismů	28
5.1 Úplná ekvivalence	28
5.2 Částečná ekvivalence	29
5.3 Čistě sémantická ekvivalence	30
5.4 Nulová ekvivalence	30
5.5 Falešní přátelé	30

6	Analytická část	31
6.1	Metodologie.....	31
6.2	Německé frazeologismy s komponentem <i>Auge</i>	32
6.2.1	Úplné ekvivalenty.....	32
6.2.2	Částečné ekvivalenty	33
6.2.3	Čistě sémantické ekvivalenty	36
6.2.4	Nulové ekvivalenty.....	37
6.3	Německé frazeologismy s komponentem <i>Ohr</i>	38
6.3.1	Úplné ekvivalenty.....	38
6.3.2	Částečné ekvivalenty	39
6.3.3	Čistě sémantické ekvivalenty	40
6.3.4	Nulové ekvivalenty.....	42
6.4	Německé frazeologismy s komponentem <i>Nase</i>	44
6.4.1	Úplné ekvivalenty.....	44
6.4.2	Částečné ekvivalenty	45
6.4.3	Čistě sémantické ekvivalenty	46
6.4.4	Nulové ekvivalenty.....	47
6.5	Německé frazeologismy s komponentem <i>Mund</i>	49
6.5.1	Úplné ekvivalenty.....	49
6.5.2	Částečné ekvivalenty	50
6.5.3	Čistě sémantické ekvivalenty	52
6.5.4	Nulové ekvivalenty.....	52
6.6	Výsledky.....	55
	Závěr.....	61
	Abschluss.....	63

Zkratky	66
Seznam použitých informačních zdrojů	67

Úvod

Tato bakalářská práce se zaměřuje na porovnání míry ekvivalence frazeologismů obsahujících názvy částí lidského obličeje (konkrétně oko, ucho, nos, ústa) v němčině, češtině a angličtině. Téma své práce jsem se rozhodla zvolit z oblasti lingvistiky, neboť mě fascinuje, jak jazyky fungují nejen jako prostředek komunikace, ale také jako odraz kulturního myšlení, historického vývoje a lidského vnímání světa. Prostor pro bližší výzkum v tomto oboru se naskýtá například právě v rámci frazeologie. Ta je bohatou a rozmanitou součástí každého jazyka odrážející kulturní a historické zvláštnosti dané společnosti. Frazeologismy, tedy ustálená slovní spojení s přeneseným významem, nejenže ožívují jazyk, ale také nabízejí hlubší pohled na myšlení, hodnoty a zkušenosti lidí, kteří tímto jazykem mluví.

V rámci své práce se zaměřuji na specifickou skupinu frazeologismů spojených s lidským obličejem. Obličej hraje klíčovou roli ve verbální i nonverbální komunikaci, vnímání emocí či postojů a identifikaci jedince. Není proto překvapivé, že právě části obličeje často figurují ve frazeologismech.

Výběr německého, českého a anglického jazyka umožňuje srovnání tří jazyků ze dvou odlišných jazykových rodin, germánské a slovanské, a poskytuje tak široký rámec pro zkoumání kulturních a lingvistických specifik. Práce s různými jazyky navíc odpovídá mému zaměření na studium.

Práce je rozdělena na dvě části – teoretickou a analytickou. V první kapitole teoretické části se zaměřím na historický vývoj a vědecké ukotvení tohoto oboru, čímž přispěji k pochopení širších souvislostí vzájemných vazeb frazeologie s dalšími lingvistickými i nelingvistickými disciplínami. Druhá kapitola přinese ucelený přehled pojmů. Tato terminologická preciznost je klíčová při identifikaci a popisu frazeologismů. Charakteristické znaky frazeologismů ve třetí kapitole poskytnou kritéria pro rozlišení frazeologismů od jiných jazykových jednotek. Čtvrtá kapitola věnující se klasifikaci frazeologismů představí různé přístupy k jejich třídění. V poslední, tedy páté kapitole poskytnu klíčový most mezi teoretickou a analytickou částí – typy ekvivalence frazeologismů. Tento koncept umožní zhodnotit, jak se jednotlivé frazeologismy převádějí mezi zkoumanými jazyky, a odhalit specifika a obtíže při jejich překladech nebo interpretacích.

Hlavním cílem analytické části je porovnat německé frazeologismy spojené s částmi lidského obličejce s jejich českými a anglickými ekvivalenty. Jednotlivé německé frazémy rozdělím do čtyř skupin na základě stupňů ekvivalence, které určila Helgunde Henschel ve své knize *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch* (1993). V tomto ohledu se budu opírat o výzkum Dagmar Turkové v její bakalářské práci s názvem *Frazeologismy obsahující čtyři živly v češtině a němčině*.¹

Před samotným vypracováním analytické části jsem si kladla výzkumné otázky jako například: Jaké části obličejce jsou v jednotlivých jazycích nejčastěji využívány ve frazeologismech? Jaké významy jsou s těmito částmi obličejce spojovány? A jak se liší obraznost v německém, českém a anglickém jazyce? Na základě zjištěných výsledků bude možné lépe pochopit, jak jazyk odráží každodenní život a myšlení jeho uživatelů.

Do výzkumu jsem vstupovala s určitými předpoklady, co se počtu frazeologismů a jejich cizojazyčných ekvivalentů u jednotlivých stupňů ekvivalence týče. Vzhledem k tomu, že v jedné skupině porovnávám německé frazémy s jejich českými ekvivalenty a ve druhé skupině s jejich anglickými ekvivalenty, předpokládám, že více německých frazémů bude spadat do úplné či částečné ekvivalence s jejich anglickými protějšky než s českými. Lze se zde totiž opřít o několik faktorů, ať už se jedná o společný germánský původ či historické a kulturní vazby mezi těmito dvěma jazyky.

¹ TURKOVÁ, Dagmar. *Frazeologismy obsahující čtyři živly v češtině a němčině*. Bakalářská práce, vedoucí Zeman, Dalibor. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra germanistiky, 2020.

I. TEORETICKÁ ČÁST

Jednotlivé kapitoly teoretické části jsou navrženy tak, aby poskytly koncepty nezbytné pro část analytickou, tedy pro systematickou analýzu frazeologismů ve třech zkoumaných jazycích.

Úvod do frazeologie nabízí důležitý kontext pro pochopení historického vývoje a významu frazeologie jako samostatné disciplíny. Dále poskytuje mezioborový pohled umožňující lepší pochopení souvislostí mezi frazeologií a dalšími lingvistickými i nelingvistickými disciplínami. Zatímco samotná analýza frazeologismů se neobejde bez základního teoretického ukotvení, tato kapitola má spíše obecný charakter.

Terminologie je klíčovou složkou teoretické části, neboť definuje základní pojmy, s nimiž pracuje část analytická. Pojmy jako lexikologie, frazeologie a idiomatika, frazeografie, frazeologismus, frazém a idiom jsou nezbytné pro správnou klasifikaci a interpretaci analyzovaných jednotek. Bez přesného porozumění těmto termínům by nebylo možné systematicky porovnávat frazeologismy napříč jazyky a zařazovat je do příslušných stupňů ekvivalence.

Kapitola o charakteristických znacích frazeologismů je rovněž velmi relevantní, protože poskytuje podrobný přehled vlastností, které definují frazeologické jednotky, jako je polylexikalita, pevnost, idiomatičnost, lexikalizace a reprodukovatelnost. Tyto vlastnosti hrají klíčovou roli při určování stupně ekvivalence mezi frazeologismy v různých jazycích. Například míra idiomatičnosti může výrazně ovlivnit interpretaci a překlad analyzovaných frazémů.

Klasifikace frazeologismů, ať už základní, syntaktická či speciální, umožňuje systematicky analyzovat a porovnávat frazémy a také přesněji identifikovat typy ekvivalence a lépe pochopit jazykové a kulturní rozdíly mezi frazeologismy v jednotlivých jazycích.

Poslední část, která se věnuje typům ekvivalence frazeologismů, je pro analytickou část zcela zásadní. Stanovení kritérií pro úplnou, částečnou, čistě sémantickou a nulovou ekvivalenci je klíčové pro dosažení cíle práce. Tato typologie slouží jako základní nástroj pro srovnání frazeologismů ve třech různých jazycích.

1 Úvod do frazeologie

Tato kapitola se zaměřuje na úvod do frazeologie, konkrétně na historický vývoj tohoto oboru a jeho postupné formování, a na propojení s dalšími obory, jejich vzájemné ovlivňování a průniky mezi frazeologií a těmito oblastmi.

1.1 Historie a vývoj frazeologie jako vědní disciplíny

Frazeologie je poměrně mladou vědní disciplínou², což dosvědčuje její obtížně pochopitelná rozmanitost termínů.³ Co se týče počátečních fází vývoje v rámci německojazyčné lingvistiky, pozornost byla věnována příslovím. Jedním z nejstarších a nejrozsáhlejších děl v oblasti německé frazeologie je třísvazkové dílo M. F. Petersa *Der Deutschen Weißheit* (1604/1605) zaměřující se na přísloví a vylučující idiomy.⁴ Za první dílo se záznamem termínu frazeologie se považuje *Teutsche Orthographe und Phraseologie* (1607) od J. R. Seattlera.⁵ Až K. F. W. Wander ve své publikaci *Das Sprichwort, betrachtet nach Form und Wesen, für Schule und Leben, als Einleitung zu einem großen volksthümlichen Sprichwörtertschatz* (1836) zkoumal přísloví a idiomy a jejich odlišení. Dílo F. Seilera *Deutschen Sprichwörterkunde* (1922) představovalo významný posun vpřed pro německou frazeologii. Věnuje se zde stále aktuálním otázkám ve frazeologii a motivuje čtenáře k hlubšímu studiu této jazykové vrstvy.⁶

V rámci české lingvistiky byla frazeologie dlouhodobě studována odděleně od paremiologie, historicky starší vědy zabývající se příslovími. Lingvisté ovšem přísloví považovali za oblast nelingvistickou. Za prvotní vědce zkoumající přísloví lze považovat Smila Flašku, Jana Blahoslava, Jakuba Srnce z Varvažova, Jana Amose Komenského, Erasma Rotterdamského a Josefa Dobrovského. Až František Ladislav Čelakovský tyto dvě deskriptivní větve (paremiologii a frazeologii) spojil ve svém díle *Mudrosloví národu slovanského v příslovích. Připojena jest sbírka prostonárodních českých pořekadel* (1852). V této knize však šlo

² FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 4.

³ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 104.

⁴ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 11.

⁵ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 104.

⁶ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 12.

pouze o prosté, nedostatečně zorganizované seznamy přísloví, pořekadel a frazémů bez jejich významu či úzu.⁷

Nejvýznamnější vývoj zažila česká frazeologie až ve 20. století, kdy zprvu vycházela díla například od Václava Flajšhane *Česká přísloví. Sbírká přísloví... Přísloví staročeská A–N, O–Ž* (1911, 1913) a *Živá slova. Sbírká slavných výroků, citátů, hesel, prúpovědí atd.* (1915) nebo od Jana Mašína *Slovník českých vazeb a rčení* (1916, 1924). Také Jaroslav Zaorálek vydal knihu *Lidová rčení* (1947), tři slovníky frazémů zahrnující i významy a údaje o pramenech. Pro komplexní popis moderní české frazeologie, včetně přísloví, byl publikován *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (1982) společně s jeho svazky *Přirovnání* (1983), *Výrazy neslovesné* (1988), *Výrazy slovesné* (1994) a *Výrazy větné* (2009). SČFI nabízí první systematický popis významu, kontextu frazému, funkce frazému a jejich textové restriktce, anomálie a transformace, obsahuje i rysy jako synonyma a ekvivalenty ve čtyřech hlavních evropských jazycích, inovací je zde také onomaziologický slovník. František Čermák, patřící k nejvýznamnějším lingvistům věnující se frazeologii v českém prostředí, vytvořil první ucelený a dosud používaný obecný popis frazeologie ve své knize *Idiomatika frazeologie češtiny* (1982).⁸

Také sovětské lingvisté měli ve 30. a 40. letech minulého století významnou zásluhu na jejím výzkumu – začali rozlišovat specifický status frazeologismů v rámci slovních spojení, což položilo základy pro rozvoj teorie frazeologie. Příkladem je ruský lingvista Ch. Bally a jeho *Traité de Stilistique Francaise* (1909). V. Vinogradov vymezil frazeologii jako samostatnou disciplínu, a v 50. a 60. letech tak zažila velký rozmach. I jeho klasifikace frazeologismů do tří typů byla velice význačná – tu později přenesla do němčiny Ruth Klappenbach ve své publikaci *Wörterbuch der deutschen Gegenwartssprache* (1964).⁹

⁷ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 483-484.

⁸ Tamtéž, s. 484-485.

⁹ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 106-110.

1.2 Vztah frazeologie k ostatním disciplínám

Přestože se frazeologie jeví jako úzce specializovaná oblast, má významné interakce s mnoha jinými jak jazykovými, tak i nejazykovými vědními disciplínami, což umožňuje komplexní pochopení jazyka a jeho využití.¹⁰

Frazeologie a morfologie jsou propojené prostřednictvím tvorby slov a ustálených slovních tvarů. Syntax, tedy nauka o větné stavbě, se také podílí na tvorbě frazémů. Syntaktická pravidla určují, jak mohou být slova a fráze kombinovány do vět. Frazeologie pak využívá těchto kombinací k vytváření ustálených spojení. Fonologie se ve frazeologii projevuje především ve specifické intonaci frazémů. Dále je zde významný vliv na jazykovou stylistiku, v oblasti mluveného a nespisovného jazyka, a v této souvislosti hraje důležitou roli i rétorika. Frazeologie se rovněž prolíná s dialektologií, studující regionální varianty jazyků, historické aspekty se pak objevují v etymologii. Další disciplínou mající vztah k frazeologii je v neposlední řadě také lingvistická sémiotika.¹¹

Co se týče vztahu frazeologie a nejazykových disciplín, bohatým zdrojem je jednoznačně historie a její události, postavy. Literatura má v oblibě metaforické a obrazné frazémy. Naopak hudba není v tomto ohledu tak významná. Malířství hojně využívá antických a biblických frazeologických motivů. Psychologie nabízí mnoho možností srovnávání svých pojmů s frazeologickými výrazy, zejména u psychických a paměťových procesů, intelektuálních a povahových vlastností.¹²

Frazeologie je dynamickou a otevřenou oblastí, která se neustále vyvíjí. Historické události, kulturní zvyky a literární tvorba nadále ovlivňují vznik nových frazémů. Příkladem toho je i společensko-sportovní hnutí pochod Praha-Prčice, které bylo inspirováno frazémem *poslat někoho do Prčic*. Frazémy a přísloví uchovávají národní zkušenosti a moudrost, což bylo již zřejmé F. L. Čelakovskému. Frazeologie tedy nejen obohacuje náš jazyk o zajímavé a obrazné výrazy, ale také přináší hluboké kulturní a historické poznání.¹³

¹⁰ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 13-17.

¹¹ Tamtéž, s. 13-15.

¹² Tamtéž, s. 15-17.

¹³ Tamtéž, s. 17.

2 Terminologie

V této kapitole se zaměřím na terminologii a vymezím klíčové pojmy související s frazeologismy, které budu podrobně rozebírat a analyzovat ve druhé části práce.

2.1 Lexikologie

Ještě před vymezením definice samotné frazeologie je důležité představit pojem lexikologie, která poskytuje teoretický základ pro další oblasti lingvistiky, jako je například právě frazeologie a idiomatika, pro jejichž hloubkové pochopení jsou nezbytným předpokladem základní principy lexikologie.

Termín *Lexikologie*, pocházející z řečtiny¹⁴, se v oblasti německé lingvistiky začal používat již kolem roku 1960, což lze doložit publikací *Deutsche Lexikologie* (1960) od Iskos Lenkova. Přijetí tohoto odborného názvu v německojazyčné terminologii sloužilo jako náhrada za dosud běžně užívaný termín *Wortforschung*, překládaný jako slovo tvorba. Vznik termínu lexikologie znamenal významný zlom v dějinách vědy značený přechodem k systémovému, více teoretickému lingvistickému přístupu ke slovům a slovní zásobě. Etymologie však sahá až do samotné antiky.¹⁵

Tuto lingvistickou disciplínu můžeme jednoduše definovat jako „*nauku o slovech*“, které „*tvorí základní složky všech jazyků*“ a které „*mají různé vlastnosti*“.¹⁶ Tyto aspekty slovní zásoby dnes blíže zkoumají různé lexikologie – obecná, speciální, historická, kognitivní či výpočetní. Speciální lexikologii lze dále rozdělit na dílčí disciplíny jako nauku o slovní zásobě, nauku o tvoření slov, lexikální sémantiku, lexikografii, morfologii, onomastiku (nauku o vlastních jménech) nebo právě samotnou frazeologii.¹⁷

¹⁴ RÖMER, Christine, MATZKE, Brigitte. *Lexikologie des Deutschen: Eine Einführung*. 2., akt. und erg. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 2005. s. 1.

¹⁵ SCHLAEFER, Michael. *Lexikologie und Lexikografie: Eine Einführung am Beispiel deutscher Wörterbücher*. Berlin: Erich Smidt, 2002. s. 12.

¹⁶ „Lehre von den Wörtern“, „bilden die Basiskomponenten aller Sprachen“, „haben verschiedene Charakteristika“ (Römer, Matzke, s. 1), přeloženo autorkou BP

¹⁷ RÖMER, Christine, MATZKE, Brigitte. *Lexikologie des Deutschen: Eine Einführung*. 2., akt. und erg. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 2005. s. 2-7.

2.2 Frazeologie a idiomatika

Za velice významnou dílčí disciplínu lexikologie je považována frazeologie a idiomatika (se zkratkou IF), kterou František Čermák pokládá za relativně mladou a kterou definuje jako vědu či nauku, která „*se zabývá studiem a popisem frazémů a idiomů všech úrovní*“¹⁸, neboli ustálených slovních spojení, která považuje za individuální jazykové jednotky.¹⁹

Pojem *frazeologie* pochází původně z řecko-latinského slova *phrasis*, což znamená řečnický výraz.²⁰ Slovo *fráze* je vzaté z francouzštiny s významem nesmyslná, prázdná řeč.²¹ *Idiomatika* je přejatá z řeckého *idioma*, překládaného jako osobitost či zvláštnost.²²

Pro frazeologii existuje spousta různých definic, protože se jí věnuje celá řada jazykovědců. Podle Harald Burgera lze frazeologii jednoduše popsat jako „*dílčí disciplínu lingvistiky, která se zabývá frazeologismy*“.²³

Christine Palm tvrdí, že „*frazeologie je věda nebo nauka o ustálených slovních spojeních v jazyce, která mohou v systému a větě nabývat funkce a významu jednotlivých slov (lexémů)*“.²⁴

V neposlední řadě Wolfgang Fleischer definuje frazeologii následovně: „*je dílčí disciplínou lingvistiky, která se zabývá studii frazeologismů*“ a zároveň „*je zásobou (inventářem) frazeologismů v konkrétním jazyce*“.²⁵

¹⁸ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 24-25.

¹⁹ ČERMÁK, František, FILIPEC, Josef. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985. s. 166.

²⁰ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 2.

²¹ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 104.

²² FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 2.

²³ „die Teildisziplin der Linguistik, die sich mit Phraseologismen befasst“ (Burger, s. 11), přeloženo autorkou BP

²⁴ „Die Phraseologie ist die Wissenschaft oder Lehre von den festen Wortverbindungen einer Sprache, die in System und Satz Funktion und Bedeutung einzelner Wörter (Lexeme) übernehmen können.“ (Palm, s. 1), přeloženo autorkou BP

²⁵ „1) sprachwissenschaftliche Teildisziplin, die sich mit der Erforschung der Phraseologismen beschäftigt; 2) Bestand (Inventar) von Phraseologismen in einer bestimmten Einzelsprache.“ (Fleischer, s. 3), přeloženo autorkou BP

2.3 Frazeografie

Frazeografie představuje jednu z nejnovějších oblastí aplikované jazykovědy, vyčleněnou z lexikografie kvůli specifickým problémům teoretické disciplíny (frazeologie a idiomatiky), které jsou rovněž relevantní pro slovníkovou praxi. Definuje se jako disciplína „zabývající se popisem frazeologie a idiomatiky a principy tohoto popisu“.²⁶ Zatímco je založena na teoretických základech těchto oblastí, současně se snaží přizpůsobit praktickým potřebám zpracování, včetně techniky zpracování, lineární organizace textu, ekonomičnosti popisu, a optimálního zachycení sémantiky a funkce frazémů a idiomů. Frazeografie částečně sdílí oblasti s tradiční lexikografií, ale v zásadních otázkách, zejména při zacházení s víceslovnými jednotkami různých typů a úrovní, se od ní odlišuje a hledá nová, vlastní řešení.²⁷

2.4 Frazeologismus, frazém a idiom

Možností, jak definovat frazémy (neboli frazeologismy) a idiomy, je z hlediska jejich vlastností (ať už formálních, sémantických či kolokačních) velké množství, a proto je téměř nemožné všechna jejich specifika zmínit v jedné definici najednou. F. Čermák sestavil větnou formulaci následovně: „*Idiom a frazém je jedinečné spojení minimálně dvou prvků, z nichž některý (popř. žádný) nefunguje stejným způsobem v jiném spojení (resp. více spojeních), popř. se vyskytuje pouze ve výrazu jediném (resp. několika málo).*“²⁸

H. Burger pokládá za ekvivalentní výrazy frazeologismů ustálená slovní spojení či frazeologická slovní spojení, za opačné výrazy pak volná slovní spojení.²⁹ V určitých smyslech a na různých rovinách se frazému a idiomu občas lidově říká rčení, přísloví, pořekadlo či pranostika.³⁰

Při dichotomii mezi frazémem a idiomem (stejně jako mezi frazeologií a idiomatikou) můžeme pozorovat jak zřetelný rozdíl, tak i jisté překrývání. V podstatě jde o odlišné úhly

²⁶ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 617.

²⁷ Tamtéž, s. 617.

²⁸ Tamtéž, s. 31.

²⁹ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 11.

³⁰ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 33.

pohledu – proto je užitečné, pokud chceme zdůraznit různost přístupů, udržet také odlišnost v terminologii. Obecně platí, že když analyzujeme kombinaci z formálního hlediska, zaměřujeme se na formální vlastnosti a používáme pojem frazém. Když však analyzujeme z hlediska sémantiky, tedy významových vlastností, je vhodnější používat termín idiom.³¹

Je ale také třeba rozlišovat mezi frazémy a idiomy a doslovnými homonymy. Třeba výraz *otevřená hlava* ve smyslu chirurgickém („rozoperovaná“) nebo idiomy *chytat lelky* či *házet flintu do žita* mají své doslovné protějšky, které jsou zpravidla méně časté a mají v textu odlišnou distribuci.³²

Historický proces, během něhož volné slovní spojení přechází do podoby frazeologismu, se nazývá frazeologizace, zatímco přeměna slovního spojení na idiom je označována jako idiomatizace.³³ Lexikální složky frazeologismu pak nazýváme komponenty.³⁴

³¹ ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. s. 33.

³² Tamtéž, s. 32.

³³ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 14.

³⁴ Tamtéž, s. 11.

3 Charakteristické znaky frazeologismů

Podle Haralda Burgera tvoří frazeologii v širším slova smyslu soubor frazeologismů vykazujících polylexikalitu a pevnost. V užším slova smyslu pak Burger přidává idiomaticitnost.³⁵ Christine Palm také mezi kritéria zařazuje lexikalizaci a reprodukovatelnost.³⁶

3.1 Polylexikalita

Polylexikalita je vlastnost frazeologismu, který se skládá z více než jednoho slova, přičemž za horní hranici slov je považována věta – není tedy definována lexikálně, ale syntakticky.³⁷

3.2 Pevnost

Tento charakteristický znak je mnohem těžší na uchopení. Základní podmínkou pevnosti všech frazeologismů je jejich **běžnost**. Tím se rozumí, že když někdo slyší nebo čte frazeologismus, rozumí mu přímo ve frazeologickém významu, aniž by musel přemýšlet o jeho doslovném významu. A pokud chce někdo pojmenovat nebo popsat nějaký předmět či jev, může použít frazeologismus stejně jako slovo, za předpokladu, že daný jazyk má pro tento účel vhodný frazeologismus. Je zde důležitý rozdíl mezi „znát“ a „používat“ – mluvčí může výraz znát, ale z určitých důvodů ho nepoužívat. Je tedy nezbytné zkoumat, jak se užívání frazeologismu projevuje.³⁸

U tohoto kritéria hraje významnou roli také **psycholingvistická pevnost**. Jednotlivé frazeologismy jsou totiž mentálně uloženy jako jednotky podobné slovům – ve většině případů však nejsou kompaktními jednotkami, ale syntaktickými strukturami.³⁹

Strukturální pevnosti, tedy pevnosti ve vztahu k jazykovému systému, lze porozumět v souvislosti s nefrazeologickými volnými slovními spojeními, kde termín „volný“ neznamená libovolnou kombinaci slov, ale podléhání morfosyntaktickým a sémantickým pravidlům. Naproti tomu frazeologická ustálená slovní spojení vykazují časté anomálie

³⁵ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 14.

³⁶ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 36.

³⁷ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 14-15.

³⁸ Tamtéž, s. 15-16.

³⁹ Tamtéž, s. 16.

(nepravidelnosti a omezení), které jsou příznakem idiomatičnosti frazeologismů. Nepravidelnostmi mohou být zachovalé starší formy (např. frazém *auf gut Glück* s neohebným přívlastkovým adjektivem) nebo valence sloves (např. frazém *jmdn. an den Bettelstab bringen* má povinný podmět *jmd.* a povinný akuzativní předmět *jmdn.* – oba tyto větné členy se označují jako vnější valence frazeologismu, a předložkové adverbium *an den Bettelstab* v závislosti na verbu *bringen* pak jako vnitřní valence). Omezení jsou jak morfo-syntaktická (např. výraz *Das ist kalter Kaffee* s frazeologickým významem nelze převést na vztažnou větu či do množného čísla), tak i lexikálně-sémantická (např. ve frazeologismu *die Flinte ins Korn werfen* není možné nahradit jednotlivé komponenty synonymními nebo významově podobnými slovy).⁴⁰

U strukturální pevnosti existuje určitá relativizace, u které jsou důležité dva pojmy, a to variace a modifikace. U většiny frazeologismů neexistuje jen jedna, ale více ustálených jmenných podob, tedy variant,⁴¹ které W. Fleischer rozděluje na 3 typy:

- a. strukturální změny bez vlivu na vnitřní organizaci materiálové zásoby jednotek – týkají se např. čísla, rekce, užití členu, zdvojnásobení, druhu negace
- b. výměna jednotlivých lexikálních komponentů frazeologismu, při které je výsledkem většinou frazeologické synonymum
- c. rozšíření či zmenšení skupiny složek, vedoucí buď k frazeologické nebo k defrazeologické derivaci⁴²

Modifikací se pak rozumí příležitostná změna frazeologismu, která byla vytvořena pro potřeby textu.⁴³

V poslední řadě zde stojí **pragmatická pevnost**, což znamená vázanost frazeologismů na určité komunikační situace – pozdravy, blahopřání (*Guten Tag, Hallo*) či formule jako *nicht wahr? ich meine*.⁴⁴

⁴⁰ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 19-22.

⁴¹ Tamtéž, s. 23-24.

⁴² FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 206-207.

⁴³ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 26.

⁴⁴ Tamtéž, s. 28.

3.3 Idiomaticita

Kritérium idiomaticity zahrnuje jak strukturní anomálie (jeden z aspektů pevnosti), tak i sémantické rysy odlišující frazeologismy od slovních spojení, které lze ale chápat také jako určité anomálie.⁴⁵

H. Burger uvádí, že výraz je **idiomatický** v sémantickém smyslu, pokud existuje diference mezi významem frazeologickým a významem volného slovního spojení. Frazeologismus je tím idiomatictější, čím je tento rozpor větší. Například u frazému *Öl ins Feuer gießen* není žádný vztah mezi ustáleným a volným spojením. Se znalostmi syntaktických a sémantických pravidel je pak možné odvodit nefrazeologický význam. Také výrazy *jmdm. einen Korb geben* či *gang ung gäbe sein* jsou idiomatické.⁴⁶

Částečně idiomatickými frazeologismy jsou takové, které mají komponent s frazeologickým významem a komponent s nefrazeologickým významem, jako např. *einen Streit vom Zaun brechen*.⁴⁷

Výrazy bez sémantických rozdílů mezi komponenty pak nazýváme **neidiomatické**, např. *sich die Zähne putzen*.⁴⁸

3.4 Lexikalizace, reprodukovatelnost

Podle Ch. Palm se lexikalizací frazeologické jednotky rozumí „její zařazení a uložení do lexikonu, frazeologického lexikonu němčiny“.⁴⁹ V praxi se to chápe tak, že průměrný mluvčí obvykle identifikuje určitý frazeologismus, aniž by porozuměl jeho přesnému významu nebo původu. Protože frazeologická pojmenování se nejčastěji vztahují k lidským emocím, děti se jejich významy učí v rámci emocionálních událostí během svého socializačního procesu.⁵⁰

⁴⁵ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 29-30.

⁴⁶ Tamtéž, s. 30.

⁴⁷ Tamtéž, s. 30.

⁴⁸ Tamtéž, s. 30.

⁴⁹ „ihre Aufnahme und Speicherung im Lexikon, im Phraseolexikon des Deutschen“ (Palm, s. 36), přeloženo autorkou BP

⁵⁰ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 36.

Reprodukovatelnost frazeologismu znamená, že „se jedná o již ustálené minitexty v řeči a v textu a netvoří se pokaždé od začátku, ale jsou již k dispozici jako hotové jednotky“.⁵¹ Její výhody však snižuje nutnost zafixování si podmínek jejich užití do paměti.⁵²

⁵¹ „sie als bereits fixierte Mini-Texte in der Rede und im Text nicht jedesmal von Grund auf neu gebildet werden, sondern schon als fertige Einheiten zur Verfügung stehen“ (Palm, s. 36), přeloženo autorkou BP

⁵² PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 36.

4 Klasifikace frazeologismů

Ve frazeologii existují různá kritéria, podle kterých lze frazeologismy klasifikovat. V současné době se jedná zejména o kombinace syntaktických, sémantických a pragmatických kritérií, z nichž badatelé ve frazeologii při klasifikaci vycházejí, přičemž váha jednotlivých kritérií se liší.⁵³ V této kapitole se budu detailně věnovat klasifikaci podle Haralda Burgera, kterou považuji za nejvhodnější s ohledem na téma mého bádání.

4.1 Základní dělení

Referenční frazeologismy

Referenčními frazeologismy se chápou takové, které se vztahují k předmětům, událostem nebo skutečnostem (reálným či fiktivním). Z hlediska sémantiky se dále dělí na nominativní a prepoziční frazémy, a z hlediska syntaxe na frazémy odpovídající jednotce pod hranicí věty (jeden nebo více větných členů) a na frazémy odpovídající větě (či větší jednotce) – u tohoto dělení se jedná o tzv. větně-členské a větné (textové) frazémy.⁵⁴

Nominativní frazémy, tedy frazémy větně-členské, můžeme rozlišit na tři typy – na idiomy (nejčastěji používaný termín pro idiomatická slovní spojení), částečné idiomy a na kolokace (označení pro neidiomatické a slabě idiomatické frazémy).⁵⁵

Prepoziční frazémy neboli frazémy větné, které musí vždy zahrnovat podmět a dokonavé sloveso, se mohou dělit na ustálená slovní spojení a na aktuální formy. Tyto formy známe detailněji jako přísloví⁵⁶ (samostatné věty, u kterých není potřeba spojovat lexikální prvek s kontextem⁵⁷) a pořekadla (neformulující poznatky, ale skutečnosti).⁵⁸

Strukturální frazeologismy

Tyto frazeologismy mají pouze funkci vytvářet gramatické vztahy, např. *in Bezug auf*.⁵⁹

⁵³ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 33.

⁵⁴ Tamtéž, s. 36-37.

⁵⁵ Tamtéž, s. 37-38.

⁵⁶ Tamtéž, s. 38-42.

⁵⁷ Tamtéž, s. 106.

⁵⁸ Tamtéž, s. 41-42.

⁵⁹ Tamtéž, s. 36.

Komunikativní frazeologismy

Komunikativní frazeologismy vytvářejí, vymezují, uskutečňují a ukončují komunikaci, např. *Guten Morgen*.⁶⁰

4.2 Syntaktické dělení

U tohoto rozdělení závisí na tom, zda se frazeologismus zkoumá z hlediska jeho vnitřní syntaktické struktury či jeho syntaktické funkce ve větě.⁶¹

Předložkové frazeologismy – plní syntaktickou funkci

an Hand von

Spojovací frazeologismy – též

sowohl – als auch

Adjektivní frazeologismy – plní funkci predikátu nebo přívlastku

frisch gebacken

Adverbiální frazeologismy – mají funkci příslovečného určení

auf jeden Fall

Nominální frazeologismy – fungují jako podmět, předmět nebo přívlastek

Hinz und Kunz

Verbální frazeologismy – obsahují sloveso a další členy

*jmd. macht aus einer Mücke einen Elefanten*⁶²

⁶⁰ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 36.

⁶¹ Tamtéž, s. 42.

⁶² Tamtéž, s. 42-44.

4.3 Speciální dělení

H. Burger také vymezuje speciální třídy frazeologismů, které se vyčleňují podle zvláštního kritéria a kterých je celá řada.⁶³

Modelová spojení (Modellbildungen)

To jsou taková spojení, která jsou tvořena podle strukturního schématu *X um X* (ve významu jeden za druhým) či *von X zu X* (pohyb vpřed nebo vývoj děje).

*Stein um Stein, von Stadt zu Stadt*⁶⁴

Párové formy (Zwillingsformeln/Paarformeln)

Tento fixní pár je tvořen dvěma, výjimečně třemi lexémy stejného slovního druhu spojenými předložkou nebo spojkou (nejčastěji *und*). Jejich komponenty jsou ve vzájemném synonymickém nebo také antonymickém vztahu a často se mezi nimi vyskytuje rým či aliterace. Výrazy mohou být substantivy (*das Tun und Treiben, Knall und Fall*), verby (*hegen und pflegen, kommen und gehen*), adjektivy/adverbii (*fix und fertig, klipp und klar*) či se mohou odlišovat jinou strukturou (*nach Jahr und Tag, Feuer und Flamme sein, etwas unter Dach und Fach bringen, Hand in Hand, Sonne, Mond und Sterne*).⁶⁵

Komparativní frazeologismy (Komparative Phraseologismen)

Jak již jejich název napovídá, tyto frazeologismy obsahují ustálená přirovnání⁶⁶ se zvláštním sémantickým vztahem, kdy má syntaktickou roli příslovečné určení nebo přívlastek. V přirovnáních je spojeno: sloveso/přídavné jméno s pomocí *wie* + podstatného jména (*frieren wie ein Schneider*); sloveso/přídavné jméno/příslovce s pomocí *wie* + přičestí (*kommen wie gerufen*); sloveso/přídavné jméno/příslovce s pomocí *wie* + věty (*jmdm. ist so frech, wie er lang ist*); podstatné jméno s pomocí *wie* + podstatného jména (*ein Mensch wie*

⁶³ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 44.

⁶⁴ Tamtéž, s. 44-45.

⁶⁵ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 46-48.

⁶⁶ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 46.

du und ich); sloveso/přídavné jméno/příslovce s pomocí jiné spojky než *wie* (*so still, dass man eine Stecknadel zu Boden/zur Erde fallen hören könnte*).⁶⁷

Kinegramy (Kinegramme)

Kinegramy vyjadřují neverbální vztahy a mají zvláštní sémantické vlastnosti (*die Nase rümpfen*). Zvláštní podskupinou jsou tu tzv. pseudokinegramy, se kterými se ale v dnešní době už nesetkáváme.⁶⁸

Okřídlená slova (Geflügelte Worte)

Tato slovní spojení jsou H. Burgerem charakterizována jako „*literárně doložitelné, celkově běžné fráze*“⁶⁹ (*Sein oder Nichtsein, das ist hier die Frage*), přičemž v současnosti sem spadají také výrazy z filmů či reklam (*Nicht immer, aber immer öfter*).⁷⁰ Mluvčí citací okřídleného slova zařazuje srovnatelnou situaci do kulturněhistorického kontextu, předpokladem je zde tedy vzdělání a přehled, např. citát *Carpe diem!* (Horaz, *Oden*).⁷¹

Autorské frazeologismy (Autorphraseologismen)

Tento jev ztrácí svůj význam, pokud je vytržen z kontextu, což ho odlišuje od obyčejného frazeologismu.⁷²

Onymické frazeologismy (Onymische Phraseologismen)

To jsou frazémy mající funkci vlastních jmen (*Das Weiße Haus*). Vyskytují se zde rozpory, zda je na místě tuto skupinu zařazovat mezi frazeologismy, protože mají pouze funkci identifikační – protipólním argumentem je však jejich lexikální význam.⁷³

⁶⁷ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 103-104.

⁶⁸ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 47.

⁶⁹ „literarisch belegbare, allgemein geläufige Redensarten“ (Burger, s. 48), přeloženo autorkou BP

⁷⁰ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 48.

⁷¹ PALM, Christine. *Phraseologie: Eine Einführung*. 2. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. s. 5.

⁷² BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 48.

⁷³ Tamtéž, s. 49.

Frazeologické termíny (Phraseologische Termini)

Tato oblast výrazů spojuje slova do ustálených slovních spojení s odborným významem a liší se od volných slovních spojení, která mají pouze obecný význam. Neterminologická frazeologická spojení mají často obrazný nebo idiomatický charakter. Frazeologické termíny jsou také definovány v kontextu svého oboru. Při tvorbě těchto termínů se často využívají již existující struktury a modely, což umožňuje jejich širší aplikaci.⁷⁴

Příkladem oborů je právní mluva (*rechtliches Gehör*), průmysl (*in Konkurs gehen*), matematika (*spitzer Winkel*), hry (*ein Tor schießen*), ekonomie v médiích (*die Börse schließt schwächer*), předpověď počasí (*über/unter dem Gefrierpunkt*), zdravotnictví (*Risiken und Nebenwirkungen*).⁷⁵

Klišé (Klischees)

Pojem klišé je většinou doprovázen s negativními dojmy jako ohranost, neoriginalita a stereotyp. Jedná se o slovní obraty, které se natolik vžily do povědomí lidí, že ztratily svou původní významovou hloubku a jsou opakovány tak často, že se stávají předvídatelnými a nudnými. Tato slovní spojení mohou být aktuálně populární a moderní, ale časem ztratit na významu a projít obdobím vzestupu, vrcholu a poklesu. Frekvence jejich užití závisí na časovém období a na situaci.⁷⁶

Jako příklad klišé je uveden frazém *Schritt in die richtige Richtung* (s významem vyjadřujícím nějaký pozitivní pokrok nebo zlepšení) a jeho modifikace *Schritt in die falsche Richtung*.⁷⁷

Kolokace (Kollokationen)

Termín kolokace H. Burger vztahuje ke slovním spojením, která jsou neidiomatická nebo slabě idiomatická. Tato oblast frazeologie je velmi rozsáhlá a pro užívání jazyka důležitá. Jako příklad uvádí kolokaci *die Zähne putzen*, u které by bylo možné vytvořit alternativní

⁷⁴ FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. s. 71-73.

⁷⁵ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 49-50.

⁷⁶ Tamtéž, s. 51.

⁷⁷ Tamtéž, s. 51-52.

formulaci náhradou jednotlivých komponentů jejich synonymy – tedy *die Zähne reinigen* či *die Zähne waschen*, avšak rodilý mluvčí by tyto formy takto netradičně asi nikdy nepoužil.⁷⁸

Významnou roli zde hrají i kolokace podstatných jmen se slovesy, u kterých je nejčastější strukturou podstatné jméno nominalizované ze slovesa a sémanticky prázdné sloveso, např. kolokace *zur Entscheidung kommen/bringen/stellen/stehe*n.⁷⁹

Rutinní formule (Routineformeln)

Tyto vzorce plní funkci v písemné i ústní komunikaci. Syntakticky sestávají ze dvou výrazů až z celé věty, čímž jsou různorodé. Sémanticky je jejich doslovný význam vytracený. Každý frazém může mít přidělenou jinou funkci, např. *nicht wahr?* = kontrola pozornosti.⁸⁰

Je možné je rozdělit na dvě skupiny:

- a. rutinní formule spojené s určitou situací
- b. rutinní formule nezávislé na situaci (ale mající komunikativní funkci), např. *ich meine, hör mal, ehrlich gesagt, wir sind der Auffassung*.⁸¹

Také je zde důležité neopomenout vyplněné a nevyplněné pauzy v řeči a na prostředky, jak při obtížích řeč zdržet a jak dovést výpověď do úspěšného konce pomocí vhodné formulace, např. *wie sagt man? wie heißt das?*⁸²

⁷⁸ BURGER, Harald. *Phraseologie: Eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. s. 52-53.

⁷⁹ Tamtéž, s. 54.

⁸⁰ Tamtéž, s. 55-56.

⁸¹ Tamtéž, s. 55-56.

⁸² Tamtéž, s. 57.

5 Typy ekvivalence frazeologismů

Pojem ekvivalence definuje Helgunde Henschel ve své publikaci *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch* (1993) jako „komunikační shodu mezi výchozím a cílovým jazykem jednotky“⁸³. Také uvádí, že „té je možné dosáhnout skrze maximální soulad denotátu, konotátu a funkcionality, včetně formální struktury a zásoby komponentů“⁸⁴.

Autoři většinou rozlišují čtyři typy ekvivalence: úplnou ekvivalenci (vollständige Äquivalenz), částečnou ekvivalenci (partielle Äquivalenz), čistě sémantickou ekvivalenci (rein semantische Äquivalenz) a nulovou ekvivalenci (Nulläquivalenz). H. Henschel toto rozdělení ve své knize upřesnila, protože principy se často prolínají a překrývají.⁸⁵

5.1 Úplná ekvivalence

Za zcela ekvivalentní české frazeologismy se pokládají ty, které se se svými německými výrazy shodují jak sémanticky, strukturálně a lexikálně, tak i zakládají na stejném schématu. Mezi ně patří frazémy a idiomy propojené skrze historické a kulturní vazby. Podle určitých zvláštností se mohou dělit na následující podskupiny⁸⁶:

- a. morfologické a morfosyntaktické odchylky jako rozdíly v čísle (*hromy a blesky – Donner und Blitz*), v pádě (*dostat košem – einen Korb bekommen*), v předložce (*sedět na dvou židlích – zwischen zwei Stühlen sitzen*) či v deminutivu (*tvrdý oříšek – eine harte Nuß*)
- b. nahrazení komponentu synonymem (*nalít někomu čisté víno – jmdm. reinen Wein einschenken, doslovně eingießen*)
- c. změna pořadí slov (*jako kočka a pes – wie Hund und Katze*)
- d. rozdílné množství komponentů (*umýt si ruce – seine Hände in Unschuld waschen*)

⁸³ „die kommunikative Entsprechung zwischen Ausgangs- und Zielsprache einer Einheit“ (Henschel, s. 137), přeloženo autorkou BP

⁸⁴ „diese ist erreichbar durch maximale Übereinstimmung von Denotat, Konnotat und Funktionalität, einschließlich formaler Struktur und Komponentenbestand“ (Henschel, s. 137), přeloženo autorkou BP

⁸⁵ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993. s. 138.

⁸⁶ Tamtéž, s. 138-139.

- e. rozdílné množství morfologických (*být někomu trnem v očích [oku] – jmdm. ein Dorn im Auge sein*) a lexikálních (*kousnout do kyselého/trpkého/hořkého jablka – in den sauren Apfel beißen*) variant
- f. české víceslovné frazémy vystupující v německém jazyce jako složeniny (*husí kůže – Gänsehaut*)⁸⁷

5.2 Částečná ekvivalence

Částečné ekvivalenty jsou takové, které mají rozdíly lexikální, strukturální či sémantické nebo mají jinou funkci. Stejně jako u předešlé ekvivalence se mohou rozdělit na několik podtypů⁸⁸:

- a. záměna komponentů, což se týká podstatných jmen (*vzít nohy na ramena – die Beine in die Hand nehmen*, místo *auf die Schultern*), sloves (*mít vítr z něčeho – Wind von etw. bekommen*, místo *haben*) a gramatických komponentů (*házet někomu klacky pod nohy – jmdm. einen Knüppel zwischen die Beine werfen*, místo *Klötze a unter*)
- b. funkcionální rozdíly jako změny ve valenční struktuře a rozdíly mezi činným a trpným rodem (*hodit někoho/něco přes palubu – jmdn. ausbooten* nebo *etw. über Bord werfen*), derivace typu (*vzít si někoho na mušku – jmdn. aufs Korn nehmen* proti *mít někoho na mušce – jmdn. auf dem Kieker haben*), přirovnání (*být studený jako led – eiskalt sein*) a české frazémy vyjadřující jeden německý (*čistý stůl, mít čistý stůl – reinen Tisch machen*)
- c. rozdíly v charakteru schématu (*vystát dolík – sich die Beine in den Bauch stehen*, doslovně *eine Vertiefung stehen*)
- d. sémantické rozdíly (*mít něco na krku – etw. auf dem Halse haben*, česky také *mít roky na hrbu*)⁸⁹

⁸⁷ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993. s. 139-140.

⁸⁸ Tamtéž, s. 140.

⁸⁹ Tamtéž, s. 140-142.

5.3 Čistě sémantická ekvivalence

Mezi čistě sémantické ekvivalenty se řadí ty frazémy, které mají stejný nebo podobný význam, ale jinou formu – nevykazují tedy shodné komponenty ani obraznost. Příkladem je český frazém *mít máslo na hlavě* a jeho německý ekvivalent *Dreck am Stecken haben*, doslovně by se však přeložil jako *Butter auf dem Kopf haben* (tato podoba je však používaná v Rakousku).⁹⁰

5.4 Nulová ekvivalence

Tato rozsáhlá skupina ekvivalentů zahrnuje frazémy, které jsou při reprodukci z výchozího do cílového jazyka považovány jako neadekvátní. Jsou jimi:

- a. expresivní jednoslovné lexémy (*prásknout do bot – abhauen*)
- b. neexpresivní jednoslovné lexémy a slovní spojení (*být sto let za opicemi – äußerst rückständig sein*)
- c. perifráze (*sláma někomu kouká z bot – man sieht jmdm. an, dass er vom Lande ist*)

Výjimkami jsou přirovnání, jako například frazém *být slepý jako krtek – blind wie ein Maulwurf sein*.⁹¹

5.5 Falešní přátelé

Falešní přátelé (Falsche Freunde) jsou taková slovní spojení, jejichž překlad je formálně totožný či téměř totožný, avšak jejich významy jsou odlišné. Například frazém *udělat díru do světa* má svůj německý ekvivalent *die Welt aus den Angeln haben*, nikoliv doslovně přeložený *ein Loch in die Luft starren*.⁹²

Také mezi ně patří frazémy se shodným schématem, strukturou a sémantickým vztahem a antonymním či negovaným významem – *mladý zajíc* (ve významu nezkušený člověk) a jeho ekvivalent *alter Hase, kein heuriger Hase*. Nějaké antonymní dvojice si však významově odpovídají, kupříkladu *boží dopuštění* má ekvivalent *heilloses Durcheinander* (doslovně *göttliche Fügung*).⁹³

⁹⁰ HENSCHTEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993. s. 142.

⁹¹ Tamtéž, s. 142-143.

⁹² Tamtéž, s. 144.

⁹³ Tamtéž, s. 144.

6 Analytická část

6.1 Metodologie

Ve druhé části své bakalářské práce se zaměřím na výzkum, který spočívá v analýze a porovnání německých, českých a anglických frazeologismů obsahujících názvy částí lidského obličeje – konkrétně pak oko, ucho, nos a ústa. V tomto ohledu bych se ráda opřela o výzkum Dagmar Turkové, která ve své bakalářské práci s názvem *Frazeologismy obsahující čtyři živly v češtině a němčině* analyzovala a porovnávala německé a české frazémy obsahující čtyři živly (voda, oheň, země, vzduch) na základě stupňů ekvivalence určených Helgunde Henschel. Jednotlivé frazeologismy byly rozděleny do čtyř skupin (úplné, částečné, čistě sémantické a nulové ekvivalence), přičemž každý německý frazém byl s jeho českým ekvivalentem podrobně okomentován kritériem pro zařazení do dané ekvivalence a také doplněn doslovnými překlady.⁹⁴

Ve své analytické části jsem se rozhodla postupovat velmi podobně. Nejprve udělám výběr německých frazémů s komponenty *Auge, Ohr, Nase* a *Mund* ze slovníku *Duden – Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*, jejichž množství zúžím na ty frazémy, které se objevují i v jiných slovnících, zejména tedy v *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologismů a ustálených spojení*, v *2000 Redewendungen: Deutsch – English* a dalších anglických slovnících idiomů. Frazeologismy v každé kategorii rozdělím na dvě skupiny: v jedné porovnam německé a české výrazy, ve druhé německé a anglické. U každého německého frazému vysvětlím jeho význam, a také k němu a jeho cizojazyčnému ekvivalentu uvedu důvod jeho zařazení do daného typu ekvivalence a poskytnu doslovný překlad (mimo úplnou ekvivalenci, kde je překlad identický). Frazémy budu řadit na základě teoretických znalostí načerpaných v první části práce, avšak jak již bylo zmíněno v poslední kapitole této části, principy se často prolínají a překrývají, což může ztížit jednoznačné určení míry shody mezi frazeologismy v různých jazycích.⁹⁵

⁹⁴ TURKOVÁ, Dagmar. *Frazeologismy obsahující čtyři živly v češtině a němčině*. Bakalářská práce, vedoucí Zeman, Dalibor. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra germanistiky, 2020.

⁹⁵ HENSCHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993. s. 138.

6.2 Německé frazeologismy s komponentem *Auge*

6.2.1 Úplné ekvivalenty

Úplné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **da bleibt kein Auge trocken**
= *alle weinen vor Rührung; alle lachen Tränen; keiner bleibt davon verschont*⁹⁶
 - ani (jedno) oko nezůstane suché; všichni se smějí, až slzí; nikdo nezůstane ušetřen; na každého (jednou) dojde⁹⁷
- **die Augen schließen/zumachen/zutun**
= *sterben*⁹⁸
 - zavřít oči navždy; skonat; zemřít; zesnout; odejít v (Pánu)⁹⁹ – rozdílné množství komponentů
- **jmdm. die Augen öffnen**
= *jmdn. darüber aufklären, wie unerfreulich etw. in Wirklichkeit ist*¹⁰⁰
 - otevřít někomu oči; ukázat někomu, jak se věci opravdu mají; otevřít někomu oči pro něco; naučit někoho chápat něco/mít pro něco porozumění¹⁰¹
- **hast du/haben Sie keine Augen im Kopf?**
= *kannst du/können Sie nicht aufpassen?*¹⁰²
 - copak nemáš (v) oči?; ty (snad) nevidíš?; copak nevidíš?; jsi (snad) slepej?; kam (jsi) dal (v) oči?; kam koukáš!?!; dávej pozor!¹⁰³ – rozdílné množství komponentů
- **sich nach jmdm., etw. die Augen ausgucken/aus dem Kopf gucken/schauen**
= *angestrengt nach jmdm., etw. Ausschau halten*¹⁰⁴

⁹⁶ DUDENREDAKTION. *Duden – Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 5. Aufl. Berlin: Bibliographisches Institut, 2020. s. 73.

⁹⁷ HEŘMAN, Karel a kol. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010. s. 128.

⁹⁸ DUDENREDAKTION, s. 74.

⁹⁹ HEŘMAN, s. 141.

¹⁰⁰ DUDENREDAKTION, s. 75.

¹⁰¹ HEŘMAN, s. 141.

¹⁰² DUDENREDAKTION, s. 75.

¹⁰³ HEŘMAN, s. 135.

¹⁰⁴ DUDENREDAKTION, s. 75.

- div si (v)oči nevykoukat (po někom/něčem)¹⁰⁵ – rozdílné množství komponentů
- **mit offenen Augen schlafen**
= *nicht aufpassen*¹⁰⁶
 - spát s otevřenýma očima (nic nevnímat, jakoby spát); spát jako zajíc (mít lehký spánek)¹⁰⁷

Úplné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **die Augen sind größer als der Magen**
= *sich mehr auf den Teller tun, als man essen kann*¹⁰⁸
 - sbd.'s eyes are bigger than their belly/stomach¹⁰⁹
- **jmdm. (schöne) Augen machen**
= *mit jmdm. flirten*¹¹⁰
 - to make eyes at sbd.; to give sbd. the glad eye¹¹¹
- **sich die Augen ausweinen/rot weinen/aus dem Kopf weinen**
= *heftig weinen*¹¹²
 - to cry one's eyes out¹¹³
- **Auge um Auge, Zahn um Zahn**
= *bei erlittenem Schaden, Unrecht wird Gleiches mit Gleichem vergolten*¹¹⁴
 - an eye for an eye, a tooth for a tooth¹¹⁵

6.2.2 Částečné ekvivalenty

Částečné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **ganz Auge und Ohr sein** (doslovně být zcela oko a ucho)

¹⁰⁵ HEŘMAN, s. 139.

¹⁰⁶ DUDENREDAKTION, s. 78.

¹⁰⁷ HEŘMAN, s. 136.

¹⁰⁸ DUDENREDAKTION, s. 74.

¹⁰⁹ WALTER, Elizabeth. *Cambridge Idioms Dictionary*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. s. 126.

¹¹⁰ DUDENREDAKTION, s. 74.

¹¹¹ BERAN, Margret. *2000 Redewendungen Deutsch – Englisch*. 1. Aufl. Ismaning: Hueber, 2005. s. 16.

¹¹² DUDENREDAKTION, s. 75.

¹¹³ BERAN, s. 15.

¹¹⁴ DUDENREDAKTION, s. 79.

¹¹⁵ BERAN, s. 15.

= *genau aufpassen*¹¹⁶

- být jedno ucho; napjatě něco sledovat a poslouchat (doslovně *ein Auge sein*)¹¹⁷ – obrazový základ je podobný, ale český frazém zdůrazňuje pouze sluch, zatímco německý zahrnuje i zrak

- **jmds. Augen brechen** (doslovně něčí oči se zlomí)

= *jmd. stirbt*¹¹⁸

- někomu hasne/pohasíná/se kalí zrak; někomu (vy)hasnou oči; někdo umírá (doslovně *jmds. Augen erlöschen*)¹¹⁹ – záměna komponentů sloves zlomit a hasnout

- **so weit das Auge reicht** (doslovně kam až oko dosahuje)

= *so weit man sehen kann*¹²⁰

- kam se člověk podívá; kam až oko dohlédne; široko daleko; všude (doslovně *so weit das Auge sehen kann*)¹²¹ – záměna komponentů sloves dosahovat a dohlédnout

- **vier Augen sehen mehr als zwei** (doslovně čtyři oči vidí více než dvě)

= *zwei Menschen, die gemeinsam aufpassen, entgeht weniger als einem (und sie sind weniger gefährdet)*¹²²

- více očí více vidí (doslovně *mehr Augen sehen mehr*)¹²³ – záměna komponentů čtyři a více, rozdílné množství komponentů

- **ein Auge riskieren** (doslovně jedno oko riskovat)

= *einen verstohlenen Blick auf jmdn. oder etw. werfen*¹²⁴

- jedno oko obětovat; mrknout se potají někam/na někoho/na něco; podívat se na někoho/něco potají/po očku (doslovně *ein Auge opfern*)¹²⁵ – záměna komponentů sloves riskovat a obětovat

Částečné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **das Auge des Gesetzes** (doslovně the eye of the law)

¹¹⁶ DUDENREDAKTION, s. 73.

¹¹⁷ HEŘMAN, s. 128.

¹¹⁸ DUDENREDAKTION, s. 74.

¹¹⁹ HEŘMAN, s. 137.

¹²⁰ DUDENREDAKTION, s. 74.

¹²¹ HEŘMAN, s. 129.

¹²² DUDENREDAKTION, s. 74.

¹²³ HEŘMAN, s. 136.

¹²⁴ DUDENREDAKTION, s. 75.

¹²⁵ HEŘMAN, s. 131.

- = *die Polizei*¹²⁶
- the long arm of the law (doslovně der lange Arm des Gesetzes)¹²⁷ – záměna komponentů oko a dlouhá ruka
 - **ein Auge auf jmdn., etw. haben** (doslovně to have an eye on sbd., sth.)
= *auf jmdn., etw. achten, aufpassen; an jmdm., etw. Gefallen finden*¹²⁸
 - to keep an eye on someone, sth. (doslovně ein Auge auf jmdn., etw. behalten)¹²⁹ – záměna komponentů sloves mít a udržovat
 - **aus den Augen, aus dem Sinn** (doslovně out of eyes, out of sense)
= *was man nicht mehr sieht, das vergisst man leicht*¹³⁰
 - out of sight, out of mind (doslovně aus der Sicht, aus dem Gemüt)¹³¹ – záměna komponentů oči a zrak, a smysl a mysl
 - **jmdn., etw. aus dem Auge/aus den Augen verlieren** (doslovně to lose sbd. out of eye/eyes)
= *jmdn. aus dem Blickfeld verlieren, zu jmdm., etw. den Kontakt verlieren*¹³²
 - to lose sight of sbd./sth.; to lose track of sbd./sth.; to lose contact with sbd. (doslovně jmdn., etw. aus dem Augenlicht verlieren)¹³³ – záměna komponentů podstatných jmen oko a zrak
 - **mit einem blauen Auge davonkommen** (doslovně to get out with a blue eye)
= *glimpflich davonkommen*¹³⁴
 - to get off lightly (doslovně leicht davonkommen)¹³⁵ – rozdíl v charakteru schématu
 - **jmdm. ein Dorn im Auge sein** (doslovně to be a thorn in someone's eye)
= *jmdm. ein Ärgernis, unerträglich sein*¹³⁶

¹²⁶ DUDENREDAKTION, s. 73.

¹²⁷ BERAN, s. 13.

¹²⁸ DUDENREDAKTION, s. 76.

¹²⁹ LANGENSCHIEDT. *1000 englische Redensarten*. 12. Aufl. Berlin – München – Wien – Zürich: Langenscheidt, 1992. s. 62.

¹³⁰ DUDENREDAKTION, s. 77.

¹³¹ BERAN, s. 15.

¹³² DUDENREDAKTION, s. 77.

¹³³ BERAN, s. 16.

¹³⁴ DUDENREDAKTION, s. 78.

¹³⁵ BERAN, s. 15.

¹³⁶ DUDENREDAKTION, s. 169.

- to be a thorn in someone's side (doslovně *jmdm. ein Dorn in der Seite sein*)¹³⁷ – záměna komponentů podstatných jmen oko a strana
- **jmdm. Sand in die Augen streuen** (doslovně to pour sand into someone's eyes) = *jmdm. etw. vormachen, jmdn. täuschen*¹³⁸
 - to pull the wool over someone's eyes (doslovně *Wolle über jmds. Augen ziehen*)¹³⁹ – rozdíl v charakteru schématu

6.2.3 Čistě sémantické ekvivalenty

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **große Augen machen** (doslovně dělat velké oči) = *staunen, sich wundern*¹⁴⁰
 - otvírat/vyvalovat/kulit/valit/poulit (v) oči/kukadla; koukat/zírat/mrkat na drát; čubrnět/čumět; divit se/podívat se/podívat se; být překvapený/překvapený (doslovně *die Augen rollen*)¹⁴¹ – oba frazémy mají stejný význam, nejsou však zcela identické ve své formě
- **mit einem lachenden und einem weinenden Auge** (doslovně s jedním smějícím se a jedním plačícím okem) = *teils erfreut, teils betrübt*¹⁴²
 - s radostí i smutkem; s radostí i slzou v oku; napůl s radostí s napůl se smutkem; napůl šťastný a napůl smutný; rád i nerad (doslovně *mit Freude und Trauer*)¹⁴³ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **ein Auge/beide Augen zudrücken** (doslovně to shut an eye/both eyes)

¹³⁷ MOON, Rosamund, SINCLAIR, John, FOX, Gwyneth. *Collins Cobuild dictionary of idioms*. Reprinted. London: HarperCollins, 1997. s. 387.

¹³⁸ DUDENREDAKTION, s. 643.

¹³⁹ MOON, SINCLAIR, FOX, s. 427.

¹⁴⁰ DUDENREDAKTION, s. 74.

¹⁴¹ HEŘMAN, s. 135.

¹⁴² DUDENREDAKTION, s. 78.

¹⁴³ HEŘMAN, s. 129.

= *etw. nachsichtig, wohlwollend übersehen*¹⁴⁴

- to turn a blind eye to sth. (doslovně ein blindes Auge zu etw. drehen)¹⁴⁵ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

6.2.4 Nulové ekvivalenty

Nulové ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **ein Auge/ein paar Augen voll Schlaf nehmen** (doslovně vzít oko plného spánku)
= *ein wenig schlafen*¹⁴⁶
 - zdřímnout si/schrupnout si (trochu); dát si šlofika; dát si dvacet; dát si do každého (v)oka pytel tmy (doslovně einen Sack mit Dunkelheit in jedes Auge geben)¹⁴⁷
- **in jmds. Augen** (doslovně v očích někoho)
= *nach jmds. Ansicht*¹⁴⁸
 - podle názoru někoho; podle mne (doslovně nach jmds. Ansicht)¹⁴⁹

Nulové ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **kein Auge zutun/zumachen** (doslovně not to close an eye)
= *nicht schlafen (können)*¹⁵⁰
 - not to get a wink of sleep (doslovně kein bisschen Schlaf bekommen)¹⁵¹
- **ins Auge gehen** (doslovně to go in the eye)
= *übel ausgehen, schlimme Folgen haben*¹⁵²
 - to end in tears (doslovně in Tränen enden)¹⁵³
- **unter vier Augen** (doslovně between four eyes)
= *(in Bezug auf ein Gespräch) zu zweit, im Vertrauen, ohne weitere Zeugen*¹⁵⁴

¹⁴⁴ DUDENREDAKTION, s. 75.

¹⁴⁵ LONGMAN GROUP UK LIMITED. *Longman dictionary of English idioms*. 3rd impr. Harlow: Longman, c1991. s. 101.

¹⁴⁶ DUDENREDAKTION, s. 75.

¹⁴⁷ HEŘMAN, s. 131.

¹⁴⁸ DUDENREDAKTION, s. 77.

¹⁴⁹ HEŘMAN, s. 134.

¹⁵⁰ DUDENREDAKTION, s. 75.

¹⁵¹ BERAN, s. 15.

¹⁵² DUDENREDAKTION, s. 78.

¹⁵³ BERAN, s. 15.

¹⁵⁴ DUDENREDAKTION, s. 79.

- in confidence (doslovně im Vertrauen)¹⁵⁵

6.3 Německé frazeologismy s komponentem *Ohr*

6.3.1 Úplné ekvivalenty

Úplné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **Ohren wie ein Luchs haben**

= *sehr gute Ohren haben, sehr gut hören*¹⁵⁶

- mít uši jako rys; mít tenké/bystré uši¹⁵⁷

- **nichts für fremde Ohren sein**

= *geheim, vertraulich sein*¹⁵⁸

- něco/to není nic pro cizí uši; něco/to musí zůstat mezi náma/námi¹⁵⁹

- **jmdm. eins/ein paar hinter die Ohren geben**

= *jmdn. ohrfeigen*¹⁶⁰

- dát někomu za uši; dát/vrazit/vlepit/uštedřit někomu facku/pohlavek; nafackovat/nepohlavkovat někomu¹⁶¹ – rozdílné množství komponentů

- **sich etw. hinter die Ohren schreiben**

= *sich etw. gut merken*¹⁶²

- zapsat si něco za uši; dobře si něco zapamatovat; respektovat něco¹⁶³

Úplné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **ganz Ohr sein**

= *gespannt, mit ungeteilter Aufmerksamkeit zuhören*¹⁶⁴

¹⁵⁵ BERAN, s. 15.

¹⁵⁶ DUDENREDAKTION, s. 557.

¹⁵⁷ HEŘMAN, s. 1514.

¹⁵⁸ DUDENREDAKTION, s. 559.

¹⁵⁹ HEŘMAN, s. 1512.

¹⁶⁰ DUDENREDAKTION, s. 559.

¹⁶¹ HEŘMAN, s. 1516.

¹⁶² DUDENREDAKTION, s. 559.

¹⁶³ HEŘMAN, s. 1517.

¹⁶⁴ DUDENREDAKTION, s. 557.

- to be all ears¹⁶⁵ – rozdíl v čísle
- **die Ohren spitzen**
= *aufmerksam lauschen*¹⁶⁶
 - to prick up one's ears¹⁶⁷
- **ein (feines) Ohr für etw. haben**
= *ein feines Empfinden für etw. haben*¹⁶⁸
 - to have an ear for sth.¹⁶⁹
- **tauben Ohren predigen**
= *mit seinen Ermahnungen nichts erreichen*¹⁷⁰
 - to preach to deaf ears; it's like talking to a brick wall; to talk to the wall¹⁷¹
- **seinen Ohren nicht trauen**
= *von etw., was man gehört hat, völlig überrascht sein*¹⁷²
 - cannot believe one's ears/eyes¹⁷³

6.3.2 Částečné ekvivalenty

Částečné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **die Ohren hängen lassen** (doslovně svěsit uši)
= *niedergeschlagen sein*¹⁷⁴
 - být smutnej; všeset/svěsit hlavu; být sklíčený/stísněný (doslovně den Kopf hängen lassen)¹⁷⁵ – záměna komponentů podstatných jmen uši a hlava
- **bei jmdm. ein geneigtes/offenes/williges Ohr finden** (doslovně najít u někoho ochotné ucho)

¹⁶⁵ WALTER, s. 116.

¹⁶⁶ DUDENREDAKTION, s. 557.

¹⁶⁷ LONGMAN GROUP UK LIMITED, s. 92.

¹⁶⁸ DUDENREDAKTION, s. 558.

¹⁶⁹ WALTER, s. 115.

¹⁷⁰ DUDENREDAKTION, s. 559.

¹⁷¹ BERAN, s. 155.

¹⁷² DUDENREDAKTION, s. 559.

¹⁷³ LONGMAN GROUP UK LIMITED, s. 92.

¹⁷⁴ DUDENREDAKTION, s. 557.

¹⁷⁵ HEŘMAN, s. 1514.

= *von jmdm. mit seinem Anliegen bereitwillig angehört werden*¹⁷⁶

- setkat se u někoho s porozuměním/pochopením; najít u někoho pochopení; dojít u někoho sluchu v něčem (doslovně bei jmdm. Verständnis finden)¹⁷⁷ – záměna komponentů ochotné ucho a pochopení

- **jmdm. etw. um die Ohren hauen/schlagen** (doslovně omlátit někomu něco o uši)

= *jmdm. wegen etw. heftige Vorwürfe machen; jmdn. wegen etw. heftig kritisieren*¹⁷⁸

- někomu něco votlouct/vomlátit (v)o hlavu/palici/kebuli/hubu (doslovně jmdm. etw. um den Kopf schlagen)¹⁷⁹ – záměna komponentů podstatných jmen uši a hlava

Částečné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **jmdm. klingen die Ohren** (doslovně one's ears are ringing)

= *jmd. spürt, dass in seiner Abwesenheit über ihn gesprochen wird*¹⁸⁰

- one's ears are burning (doslovně jmdm. brennen die Ohren)¹⁸¹ – záměna komponentů sloves zvonit a hořet

- **viel um die Ohren haben** (doslovně to have a lot around the ears)

= *sehr viel zu tun haben*¹⁸²

- to be up to one's eyes in work; to be up to one's eyes in things; to be up to one's eyes in it; to have a lot on one's plate (doslovně viel auf dem Teller haben)¹⁸³ – záměna komponentů podstatných jmen uši a talíř, a předložek okolo a na

6.3.3 Čistě sémantické ekvivalenty

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **lange/spitze Ohren machen** (doslovně dělat dlouhé uši)

= *neugierig lauschen*¹⁸⁴

¹⁷⁶ DUDENREDAKTION, s. 558.

¹⁷⁷ HEŘMAN, s. 1507.

¹⁷⁸ DUDENREDAKTION, s. 561.

¹⁷⁹ HEŘMAN, s. 1518.

¹⁸⁰ DUDENREDAKTION, s. 557.

¹⁸¹ BERAN, s. 154.

¹⁸² DUDENREDAKTION, s. 561.

¹⁸³ BERAN, s. 154.

¹⁸⁴ DUDENREDAKTION, s. 558.

- špicovat/natahovat uši; napínat/nastražit (zvědavě) uši; napjatě/pozorně poslouchat (doslovně *die Ohren spitzen*)¹⁸⁵ – oba frazémy mají stejný význam, nejsou však zcela identické ve své formě
- **jmdm. ein Ohr/die Ohren abreden/abkauen/abquatschen** (doslovně ukecat někomu uši)
 - = *so viel auf jmdn. einreden, dass dieser schließlich gar nicht mehr richtiginhört*¹⁸⁶
 - hrozně dlouho s někým mluvit; vykecávat se s někým (dlouho); pořád/furt jenom mluvit/žvanit/kecat (a lézt/lízt tím (někomu jinému/druhému) na nervy); vykecávat/vykecat někomu díru do hlavy; (v)otravovat někoho (svejma řečma/svým mluvením); někoho (v)oblbovat/úplně zblbnout (přívalem slov) (doslovně *jmdm. ein Loch in den Kopf reden*)¹⁸⁷ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **auf diesem/dem Ohr schlecht/nicht hören, taub sein** (doslovně to hear badly/not to hear/to be deaf in this/the ear)
 - = *von einer bestimmten Sache nichts wissen wollen, einem bestimmten Anliegen ablehnend gegenüberstehen*¹⁸⁸
 - to turn a deaf ear (doslovně *ein taubes Ohr drehen*)¹⁸⁹ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou
- **bis über die/über beide Ohren verliebt sein** (doslovně to be in love over both ears)
 - = *sehr verliebt sein*¹⁹⁰
 - to fall head over heels in love (doslovně *sich von Kopf bis Fersen verlieben*)¹⁹¹ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

¹⁸⁵ HEŘMAN, s. 1512.

¹⁸⁶ DUDENREDAKTION, s. 558.

¹⁸⁷ DUDEN, s. 558, HEŘMAN, s. 1508.

¹⁸⁸ DUDENREDAKTION, s. 559.

¹⁸⁹ BERAN, s. 154.

¹⁹⁰ DUDENREDAKTION, s. 560.

¹⁹¹ MOON, SINCLAIR, FOX, s. 193.

6.3.4 Nulové ekvivalenty

Nulové ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **sich nicht die Ohren brechen** (doslovně nezlomit si uši)
= *sich (bei einer kniffligen, mühseligen Arbeit) nicht sehr anstrengen*¹⁹²
 - nepřetrhnout se; neschvátit se; nic/něco si neudělat (doslovně sich nicht überanstrengen)¹⁹³
- **die Ohren auf Durchfahrt/Durchzug stellen** (doslovně nastavit uši na průjezd/průchod)
= *sich etw. anhören, es aber nicht beherzigen, es gleich wieder vergessen*¹⁹⁴
 - vypnout; neposlouchat (doslovně nicht zuhören)¹⁹⁵
- **es gibt (gleich) rote Ohren!** (doslovně jsou tu červené uši!)
= *Drohung, jmdm. ein paar Ohrfeigen zu geben*¹⁹⁶
 - dostaneš pár pohlavků/facek! (doslovně du bekommst ein paar Ohrfeigen!)¹⁹⁷
- **jmdm. die Ohren volljammern** (doslovně naříkat někomu do uší)
= *jmdn. durch ständiges Klagen belästigen*¹⁹⁸
 - zatěžovat někoho stálými stížnostmi/věčným naříkáním/nářky; (v)otravovat někoho (doslovně jmdn. durch mit ständigen Beschwerden belästigen)¹⁹⁹
- **noch feucht/nass/nicht trocken hinter den Ohren sein** (doslovně být ještě vlhký za ušima)
= *noch zu jung, unerfahren sein, um von einer bestimmten Sache etw. zu verstehen und mitreden zu können*²⁰⁰
 - někomu ještě teče mlíko po bradě; někdo je ještě mládě/mlad'och/zelenáč/ucho/cucák /nezkušenej (doslovně jmdm. läuft noch Milch über das Kinn)²⁰¹

¹⁹² DUDENREDAKTION, s. 557.

¹⁹³ HEŘMAN, s. 1514.

¹⁹⁴ DUDENREDAKTION, s. 558.

¹⁹⁵ HEŘMAN, s. 1515.

¹⁹⁶ DUDENREDAKTION, s. 558.

¹⁹⁷ HEŘMAN, s. 1512.

¹⁹⁸ DUDENREDAKTION, s. 558.

¹⁹⁹ HEŘMAN, s. 1515.

²⁰⁰ DUDENREDAKTION, s. 559.

²⁰¹ HEŘMAN, s. 1517.

Nulové ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **die Ohren steifhalten** (doslovně to keep the ears stiff)
= *nicht den Mut verlieren*²⁰²
 - to chin up (doslovně Kinn hoch)²⁰³
- **sich aufs Ohr hauen/legen** (doslovně to lie on the ear)
= *sich schlafen legen*²⁰⁴
 - to have a snooze/kip; to snooze/kip/crash out; to have forty winks; to have/take a nap (doslovně ein Nickerchen machen)²⁰⁵
- **es faustdick hinter den Ohren haben** (doslovně to have it thick as a fist behind the ears)
= *durchtrieben, gerissen sein*²⁰⁶
 - to be a cunning devil (doslovně ein gerissener Teufel sein)²⁰⁷
- **jmdm. mit etw. in den Ohren liegen** (doslovně to lie with sth. in sbd.'s ears)
= *jmdm. durch ständiges Bitten, Jammern zusetzen*²⁰⁸
 - to nag at sbd. about sth.; to pester sbd. about sth. (doslovně jmdn. wegen etw. stören)²⁰⁹
- **mit den Ohren schlackern** (doslovně to flap with the ears)
= *vor Überraschung sprachlos sein*²¹⁰
 - to stand there gaping; sbd.'s mouth fell open (doslovně jmds. Mund offen stand)²¹¹

²⁰² DUDENREDAKTION, s. 557.

²⁰³ BERAN, s. 154.

²⁰⁴ DUDENREDAKTION, s. 559.

²⁰⁵ BERAN, s. 154.

²⁰⁶ DUDENREDAKTION, s. 560.

²⁰⁷ BERAN, s. 155.

²⁰⁸ DUDENREDAKTION, s. 560.

²⁰⁹ BERAN, s. 155.

²¹⁰ DUDENREDAKTION, s. 560.

²¹¹ BERAN, s. 155.

6.4 Německé frazeologismy s komponentem *Nase*

6.4.1 Úplné ekvivalenty

Úplné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **die Nase über jmdn., etw. rümpfen**

= *jmdn., etw. gering schätzen, auf jmdn., etw. verächtlich herabsehen*²¹²

- ohrnovat nad někým/něčím nos; dívat se na někoho/něco spatra/s respektem/s opovržením²¹³

- **eins auf die Nase bekommen/kriegen**

= *Prügel bekommen*²¹⁴

- schytat to/slíznout to; dostat přes prsty; dostat přes čumák/frňák/hubu/držku; dostat nakládačku/co proto; dostat za vyučenou²¹⁵ – nahrazení komponentu nos synonymem frňák, rozdílné množství komponentů

- **mit langer Nase abziehen müssen**

= *das Nachsehen haben*²¹⁶

- muset odtáhnout/odejít/zdekovat se s dlouhým nosem/s nepořízenou/s prázdnu/zklamanej²¹⁷

- **jmdm. etw. vor der Nase wegschnappen**

= *etw. (schnell) an sich bringen, bevor es ein anderer erlangen kann*²¹⁸

- vyfouknout/sebrat/vzít někomu něco před nosem; přebrat někomu někoho²¹⁹

Úplné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **eine (gute/feine) Nase für etw. haben**

= *einen besonderen Spürsinn für etw. haben, etw. richtig einschätzen*²²⁰

- to have a nose for sth.²²¹

²¹² DUDENREDAKTION, s. 537.

²¹³ HEŘMAN, s. 1455.

²¹⁴ DUDENREDAKTION, s. 539.

²¹⁵ HEŘMAN, s. 1456.

²¹⁶ DUDENREDAKTION, s. 540.

²¹⁷ HEŘMAN, s. 1453.

²¹⁸ DUDENREDAKTION, s. 540.

²¹⁹ HEŘMAN, s. 1459.

²²⁰ DUDENREDAKTION, s. 538.

²²¹ WALTER, s. 287.

- **seine Nase in etw. (hinein)stecken/überall hineinstecken**
= *sich neugierig um etw./um alles kümmern (was einen nichts angeht)*²²²
 - to stick one's nose into sth.²²³
- **sich die Nase pudern**
= *zur Toilette gehen*²²⁴
 - to powder your nose²²⁵
- **jmdm. eine lange Nase drehen/machen**
= *jmdn. verspotten, auslachen*²²⁶
 - to cock a snook at sbd.²²⁷
- **jmdn. an der Nase herumführen**
= *jmdn. täuschen, irreführen*²²⁸
 - to lead someone by/around the nose²²⁹

6.4.2 Částečné ekvivalenty

Částečné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **pro Nase** (doslovně na nos)
= *pro Person*²³⁰
 - na hlavu / na jednoho / na každého / na člověka / na osobu (doslovně pro Kopf)²³¹ –
záměna komponentů podstatných jmen nos a hlava
- **sich etw. unter die Nase schieben/stecken** (doslovně něco si strčit pod nos)
= *etw. in den Mund stecken, essen*²³²

²²² DUDENREDAKTION, s. 538.

²²³ LANGENSCHIEDT s. 131

²²⁴ DUDENREDAKTION, s. 538.

²²⁵ WALTER, s. 324.

²²⁶ DUDENREDAKTION, s. 538.

²²⁷ BERAN, s. 149.

²²⁸ DUDENREDAKTION, s. 539.

²²⁹ MOON, SINCLAIR, FOX, s. 278.

²³⁰ DUDENREDAKTION, s. 540.

²³¹ HEŘMAN, s. 1452.

²³² DUDENREDAKTION, s. 540.

- něco si dát/strčit do huby; něco zbodnout/si zakousnout/si dát/sníst; zakouřit si/zapálit si (doslovně sich etw. in das Maul schieben/stecken)²³³ – záměna komponentů předložek pod a do, a podstatných jmen nos a huba
- **jmdm. etw. unter die Nase reiben** (doslovně vtírat někomu něco pod nos)
= *jmdm. wegen etw. Vorhaltungen machen; jmdm. etw. Unangenehmes unverblümt sagen*²³⁴
 - mít někomu něco za zlý; dělat někomu scény kvůli něčemu; předhazovat někomu něco; (v)otloukat někomu něco (v)o hlavu/nos; vpálit někomu něco; vyčíst někomu něco; vytýkat někomu něco; podat si někoho kvůli něčemu; dát někomu co proto kvůli něčemu; někomu něco pořád předhazovat/opakovat/říkat (doslovně jmdm. etw. auf die Nase abschlagen)²³⁵ – záměna komponentů předložek pod a o, a sloves vtírat a otloukat

6.4.3 Čistě sémantické ekvivalenty

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **seine/die Nase in ein Buch stecken** (doslovně strčit nos do knihy)
= *eifrig lernen*²³⁶
 - začíst se do knihy/zabrat se do čtení/knihy; zabořit se do čtení/do knihy; přečíst si/vzít do ruky/otevřít (nějakou) knížku; (sednout si a) učit se; sednout si na zadek a učit se; dát se/pustit se do učení; sednout si/zasednout k učení (doslovně sich in ein Buch vertiefen)²³⁷ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **die Nase hoch tragen** (doslovně to carry the nose high)
= *eingebildet sein*²³⁸

²³³ HEŘMAN, s. 1459.

²³⁴ DUDENREDAKTION, s. 540.

²³⁵ HEŘMAN, s. 1458.

²³⁶ DUDENREDAKTION, s. 538.

²³⁷ HEŘMAN, s. 1455.

²³⁸ DUDENREDAKTION, s. 538.

- to have your nose in the air (doslovně die Nase in der Luft haben)²³⁹ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

6.4.4 Nulové ekvivalenty

Nulové ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **jmdm. passt/gefällt jmds. Nase nicht** (doslovně někomu nesedí/se nelíbí něčí nos)
= *jmd. kann jmdn. nicht leiden*²⁴⁰
 - někdo někomu nesedí/nesedne/nevoní; někdo nejde někomu pod fousy/do noty; někdo není podle něčího gusta; někdo je někomu nesympatickej; někdo není někomu sympatickej; někdo není něčí krevní skupina (doslovně jmdm. passt jmd. nicht)²⁴¹
- **die Nase zu tief ins Glas stecken** (doslovně strčit nos příliš hluboko do sklenice)
= *mehr Alkohol trinken, als man verträgt, sich betrinken*²⁴²
 - přebrat/opít se/ožrat se; dávat si (do nosu)/zavdávat si/nasávat/opíjet se; chlastat/ožírat se (doslovně sich betrinken/besaufen)²⁴³
- **die Nase vorn haben** (doslovně mít nos vpředu)
= *den Sieg, Erfolg davontragen*²⁴⁴
 - mít náskok/převahu; vést/vítězit; být v předstihu²⁴⁵ (doslovně einen Vorsprung haben)
- **sich eine goldene Nase verdienen** (doslovně vydělat si zlatý nos)
= *sehr viel Geld verdienen*²⁴⁶
 - vydělat/vytřískat velký/náramný peníze/prachy; nadělat spoustu peněz; udělat výnosnej obchod/dobrej kšeft; namastit si kapsu (doslovně viel Geld verdienen)²⁴⁷
- **immer mit der Nase vorneweg sein** (doslovně být vždy s nosem napřed)

²³⁹ WALTER, s. 287.

²⁴⁰ DUDENREDAKTION, s. 537.

²⁴¹ HEŘMAN, s. 1453.

²⁴² DUDENREDAKTION, s. 537.

²⁴³ HEŘMAN, s. 1455.

²⁴⁴ DUDENREDAKTION, s. 538.

²⁴⁵ HEŘMAN, s. 1454.

²⁴⁶ DUDENREDAKTION, s. 538.

²⁴⁷ HEŘMAN, s. 1453.

= *vorwitzig sein*²⁴⁸

- být hubatej/drzej/prostořekej/držkatej (doslovně *vorwitzig sein*)²⁴⁹

Nulové ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **von jmdm., etw. die Nase voll haben** (doslovně to have a full nose of sbd., sth.)
= *jmds., einer Sache überdrüssig sein*²⁵⁰
 - to be fed up with sth., sbd. (doslovně *jmdm., etw. überdrüssig sein*)²⁵¹
- **sich an die eigene Nase fassen** (doslovně to grab one's own nose)
= *sich um die eigenen Fehler und Schwächen kümmern*²⁵²
 - to put one's own house in order (doslovně *sein eigenes Haus in Ordnung bringen*)²⁵³
- **auf der Nase/Schnauze liegen** (doslovně to lie on the nose)
= *krank sein*²⁵⁴
 - to be laid up; to be on one's back (doslovně *auf dem Rücken sein*)²⁵⁵
- **jmdm. etw. auf die Nase binden** (doslovně to tie sth. on sbd.'s nose)
= *jmdm. etw. erzählen (was nicht für ihn bestimmt ist)*²⁵⁶
 - to let on to sbd. about sth.; to spill the beans to sbd. (doslovně *jmdm. über etw. verraten*)²⁵⁷
- **jmdm. auf der Nase herumtanzen** (doslovně to dance around on sbd.'s nose)
= *mit jmdm. machen, was man will; jmds. Gutmütigkeit ausnutzen*²⁵⁸
 - to be able to get away with anything with sbd. (doslovně *mit allem davonkommen zu können*)²⁵⁹
- **jmdn. mit der Nase an etw. stoßen** (doslovně to bump sbd. with the nose on sth.)
= *jmdn. deutlich, unmissverständlich auf etw. hinweisen*²⁶⁰

²⁴⁸ DUDENREDAKTION, s. 540.

²⁴⁹ HEŘMAN, s. 1458.

²⁵⁰ DUDENREDAKTION, s. 538.

²⁵¹ BERAN, s. 148.

²⁵² DUDENREDAKTION, s. 538-539.

²⁵³ MOON, SINCLAIR, FOX, s. 219.

²⁵⁴ DUDENREDAKTION, s. 539.

²⁵⁵ BERAN, s. 149.

²⁵⁶ DUDENREDAKTION, s. 539.

²⁵⁷ BERAN, s. 148.

²⁵⁸ DUDENREDAKTION, s. 539.

²⁵⁹ BERAN, s. 148.

²⁶⁰ DUDENREDAKTION, s. 539.

- to show sth. in one's face (doslovně jmdm. etw. ins Gesicht zeigen)²⁶¹
- **jmdn. vor die Nase gesetzt bekommen/kriegen** (doslovně to get sbd. put in front of the nose)
 - = *jmdn. zum Vorgesetzten bekommen*²⁶²
 - to be bypassed for promotion (doslovně bei der Beförderung übergangen zu werden)²⁶³

6.5 Německé frazeologismy s komponentem *Mund*

6.5.1 Úplné ekvivalenty

Úplné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **den Mund/das Maul aufmachen/auftun**
 - = *etw. sagen, sich zu etw. äußern*²⁶⁴
 - otevřít pusu/hubu; říct něco; promluvit²⁶⁵
- **sich den Mund/das Maul wischen können**
 - = *leer ausgehen*²⁶⁶
 - utřít hubu; (v)ostrouhat (mrkev/mrkvičku/kolečka); dostat prd/velký kulový; vyjít naprázdno; nedostat nic²⁶⁷ – rozdílné množství komponentů
- **jmdm. den Mund öffnen**
 - = *jmdn. zum Reden bringen*²⁶⁸
 - přinutit někoho promluvit; otevřít někomu hubu²⁶⁹
- **jmdm. den Mund/das Maul stopfen**
 - = *jmdn. zum Schweigen bringen*²⁷⁰

²⁶¹ BERAN, s. 148.

²⁶² DUDENREDAKTION, s. 540.

²⁶³ HUEBER, s. 148.

²⁶⁴ DUDENREDAKTION, s. 524.

²⁶⁵ HEŘMAN, s. 1418.

²⁶⁶ DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁶⁷ HEŘMAN, s. 1419.

²⁶⁸ DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁶⁹ HEŘMAN, s. 1419.

²⁷⁰ DUDENREDAKTION, s. 525.

- zacpat/zavřít někomu pusu/hubu; umlčet někoho²⁷¹
- **jmdm. etw. in den Mund legen**
= *jmdn. auf eine bestimmte Aussage hinlenken; jmdm. etw. zuschreiben, was er nicht gesagt hat*²⁷²
 - vkládat někomu něco do úst; připisovat/přičítat někomu nějaký výrok (někdy neprávem); napovědět někomu odpověď; (přímo) vložit někomu odpověď do úst²⁷³
- **von Mund zu Mund gehen**
= *durch Weitererzählen verbreitet werden*²⁷⁴
 - jít/šířit se od úst k ústům²⁷⁵

Úplné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **jmdn. den Mund wässrig machen**
= *jmdm. Appetit, Lust auf etw. machen*²⁷⁶
 - to make sbd.'s mouth water; to whet sbd.'s appetite²⁷⁷
- **jmdm. das Wort aus dem Mund(e) nehmen**
= *genau das sagen, was jmd. gerade selbst sagen wollte*²⁷⁸
 - to take the words out of someone's mouth²⁷⁹

6.5.2 Částečné ekvivalenty

Částečné ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **an jmds. Mund hängen** (doslovně viset někomu na puse)
= *schlagfertig, beredt sein*²⁸⁰

²⁷¹ HEŘMAN, s. 1419.

²⁷² DUDENREDAKTION, s. 526.

²⁷³ HEŘMAN, s. 1421.

²⁷⁴ DUDENREDAKTION, s. 526.

²⁷⁵ HEŘMAN, s. 1422.

²⁷⁶ DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁷⁷ BERAN, s. 144.

²⁷⁸ DUDENREDAKTION, s. 875.

²⁷⁹ LONGMAN GROUP UK LIMITED, s. 226.

²⁸⁰ DUDENREDAKTION, s. 525.

- viset někomu na rtech (doslovně jmdm. an den Lippen hängen)²⁸¹ – záměna komponentů podstatných jmen pusa a rty

Částečné ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **Mund und Nase aufreißen/aufsperrn** (doslovně to open the mouth and nose)
= *sehr überrascht sein*²⁸²
 - to be agape; to be open-mouthed (doslovně mit einem offenen Mund sein)²⁸³ – obrazový základ je podobný, ale anglický frazém zdůrazňuje pouze ústa, zatímco německý zahrnuje i nos, také je zde rozdíl mezi činným a trpným rodem
- **den Mund/das Maul/die Fresse halten** (doslovně to keep the mouth)
= *schweigen, still sein; (ein Geheimnis) nicht verraten*²⁸⁴
 - to shut up; to shut one's mouth; to shut one's face/trap; to shut one's hole; to put a sock in it; to belt up (doslovně den Mund schließen)²⁸⁵ – záměna komponentů sloves držet a zavřít
- **sich den Mund/das Maul verbrennen** (doslovně to burn one's mouth)
= *sich durch unbedachtes Reden schaden*²⁸⁶
 - to burn one's fingers; to get one's fingers burnt; to get into hot water; to come a cropper (doslovně sich die Finger verbrennen)²⁸⁷ – záměna ekvivalentů podstatných jmen pusa a prsty
- **in aller Munde sein** (doslovně to be in everyone's mouths)
= *sehr bekannt, populär*²⁸⁸
 - to be on everyone's lips (doslovně auf allen Lippen sein)²⁸⁹ – záměna komponentů předložek v a na, a podstatných jmen pusa a rty

²⁸¹ HEŘMAN, s. 1420.

²⁸² DUDENREDAKTION, s. 524.

²⁸³ BERAN, s. 144.

²⁸⁴ DUDENREDAKTION, s. 524-525.

²⁸⁵ BERAN, s. 143.

²⁸⁶ DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁸⁷ BERAN, s. 144.

²⁸⁸ DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁸⁹ BERAN, s. 143.

6.5.3 Čistě sémantické ekvivalenty

Čistě sémantické ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **den Mund auf dem rechten Fleck haben** (doslovně mít pusu na správném fleku)
= *schlagfertig, beredt sein*²⁹⁰
 - mít dobrou vyřídilku; mít pusu/hubu správně/dobře proříznutou; být pohotový (doslovně *den Mund richtig aufgeschnitten haben*)²⁹¹ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou
- **wie aus einem Munde** (doslovně jako z jedněch úst)
= *gleichzeitig, alle zugleich sprechend*²⁹²
 - jako jeden muž; jednohlasně (volat/odpovědět) (doslovně *wie ein Mann*)²⁹³ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou
- **etw. ständig/dauernd im Munde führen** (doslovně neustále/trvale něco vést v ústech)
= *ein Wort häufig gebrauchen, jmds. Namen ständig im Gespräch erwähnen*²⁹⁴
 - pořád něco opakovat; pořád se něčím ohánět; mít něčeho plnou hubu; pořád něco opakovat (doslovně *ein volles Maul von etw. haben*)²⁹⁵ – oba frazémy mají stejný význam, liší se však svou formou

6.5.4 Nulové ekvivalenty

Nulové ekvivalenty v německém a českém jazyce

- **du hast wohl deinen Mund zu Hause gelassen** (doslovně nechal sis asi pusu doma)
= *du bist aber sehr schweigsam*²⁹⁶
 - někdo (asi) zapomněl mluvit/ztratil řeč; někomu zdřevěněl jazyk (doslovně *jmd. hat vergessen zu sprechen*)²⁹⁷
- **reinen Mund halten** (doslovně držet čistá ústa)

²⁹⁰ DUDENREDAKTION, s. 524.

²⁹¹ HEŘMAN, s. 1418.

²⁹² DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁹³ HEŘMAN, s. 1416.

²⁹⁴ DUDENREDAKTION, s. 526.

²⁹⁵ HEŘMAN, s. 1420.

²⁹⁶ DUDENREDAKTION, s. 524.

²⁹⁷ HEŘMAN, s. 1418.

= *ein einem anvertrautes Geheimnis für sich behalten*²⁹⁸

- zachovat tajemství; nic neprozradit; dát si pusu na zámeček (doslovně ein Geheimnis behalten)²⁹⁹

Nulové ekvivalenty v německém a anglickém jazyce

- **einen großen Mund/eine große Fresse/ein großes Maul haben/führen** (doslovně to have a big mouth)
= *großsprecherisch sein, angeben*³⁰⁰
 - to be cheeky; to be mouthy³⁰¹ (doslovně frech sein)
- **den Mund zu voll nehmen** (doslovně to take the mouth too full)
= *viel versprechen, großsprecherisch sein*³⁰²
 - to bite off more than one can chew (doslovně mehr abbeißen, als man kauen kann)³⁰³
- **sich den Mund fusselig/fusslig reden** (doslovně to talk one's mouth off)
= *durch Reden (vergeblich) versuchen, jmdn. zu etwas zu bewegen, jmdm. etw. einzuprägen*³⁰⁴
 - to talk until one is blue in the face (doslovně reden, bis man blau im Gesicht ist)³⁰⁵
- **nicht auf den Mund gefallen sein** (doslovně not to be fallen on the mouth)
= *schlagfertig sein*³⁰⁶
 - to have the gift of the gab (doslovně die Gabe des Redens haben)³⁰⁷
- **jmdm. nach dem Munde reden** (doslovně to talk according to sbd.'s mouth)
= *jmdm. immer zustimmen; das sagen, was der andere gern hören will*³⁰⁸
 - to repeat what sbd. says parrot-fashion (doslovně wie ein Papagei wiederholen, was man sagt)³⁰⁹

²⁹⁸ DUDENREDAKTION, s. 525.

²⁹⁹ HEŘMAN, s. 1417.

³⁰⁰ DUDENREDAKTION, s. 524.

³⁰¹ BERAN, s. 143.

³⁰² DUDENREDAKTION, s. 525.

³⁰³ BERAN, s. 144.

³⁰⁴ DUDENREDAKTION, s. 525.

³⁰⁵ BERAN, s. 143.

³⁰⁶ DUDENREDAKTION, s. 525.

³⁰⁷ BERAN, s. 143.

³⁰⁸ DUDENREDAKTION, s. 526.

³⁰⁹ BERAN, s. 143.

- **jmdm. über den Mund/das Mundwerk/das Maul fahren** (doslovně to drive over sbd.'s mouth)
= *jmdm. das Wort abschneiden; jmdm. scharf antworten*³¹⁰
 - to interrupt (doslovně stören)³¹¹

³¹⁰ DUDENREDAKTION, s. 526.

³¹¹ BERAN, s. 143.

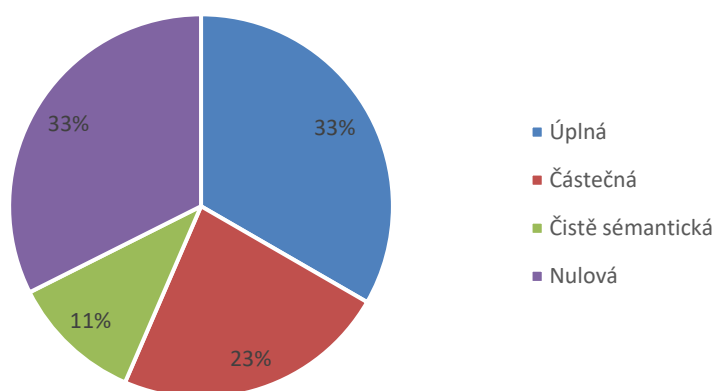
6.6 Výsledky

V druhé části bakalářské práce jsem zanalyzovala celkem 108 německých frazeologismů obsahujících komponenty *Auge*, *Ohr*, *Nase* a *Mund*, z toho 54 v kombinaci s českým jazykem, a 54 v kombinaci s anglickým jazykem. Při celkovém vyhodnocení výsledků bylo zjištěno, že nejvíce frazeologismů spadá do úplné ekvivalence, a to 36. Do částečné ekvivalence patří menší počet, tedy 25, a do čistě sémantické nejméně, 12. Byla jsem ovšem velice překvapena, že do nulové ekvivalence jsem zařadila celkem 35 frazeologismů, což není moc odlišný počet při porovnání s ekvivalencí úplnou. Pro lepší přehled jsem vytvořila tabulku s kompletními počty frazeologismů (*Tabulka 1*), grafické znázornění všech analyzovaných frazeologismů (*Graf 1*), německých frazeologismů v kombinaci s českým jazykem (*Graf 2*) a s anglickým jazykem (*Graf 3*).

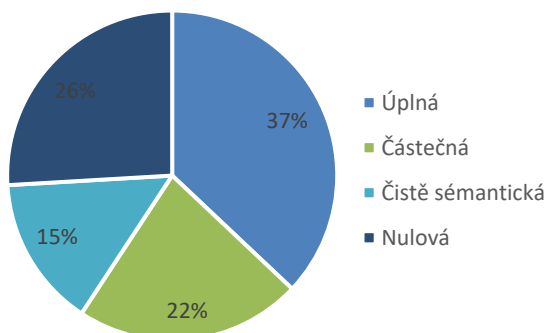
Tabulka 1 Ekvivalence všech analyzovaných frazeologismů

	Úplná ekvivalence	Částečná ekvivalence	Čistě sémantická ekvivalence	Nulová ekvivalence
Český jazyk	20	12	8	14
Anglický jazyk	16	13	4	21
Všechny frazeologismy	36	25	12	35

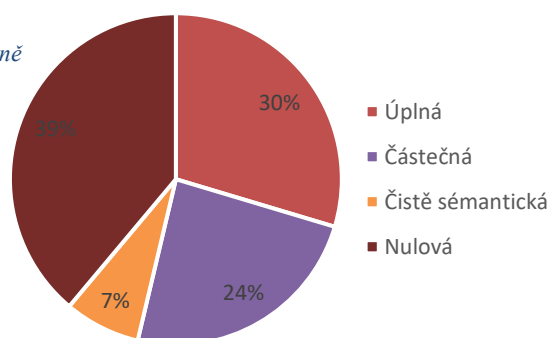
Všechny frazeologismy

Graf 1 Ekvivalence všech analyzovaných frazeologismů

Graf 2 Ekvivalence všech frazeologismů v němčině a češtině

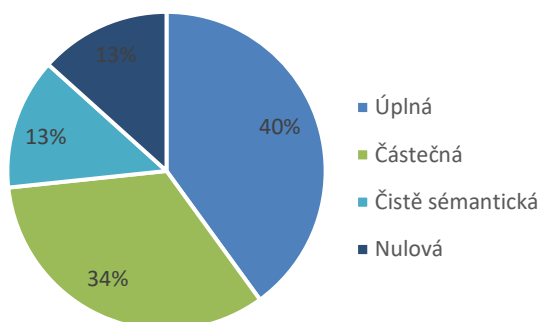
Graf 3 Ekvivalence všech frazeologismů v němčině a angličtině

Frazeologismy s komponentem *Auge*

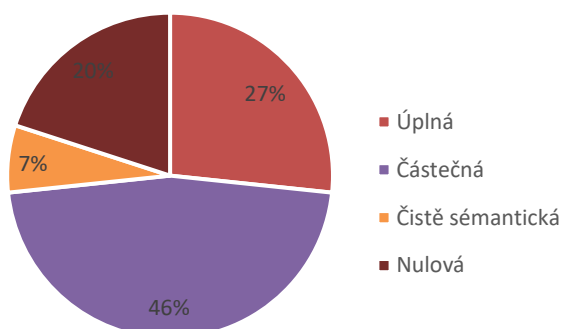
S komponentem *Auge* bylo analyzováno celkem 30 německých frazeologismů, z toho 15 v kombinaci s českým jazykem a 15 v kombinaci s anglickým jazykem. Při vyhodnocení výsledků vyšlo najevo, že počty u jednotlivých stupňů ekvivalence jsou velice podobné, tedy u kombinace němčina – čeština 6 frazémů u ekvivalence úplné, 5 u částečné, 2 u čistě sémantické a 2 u nulové. U kombinace němčina – angličtina pak 4 u úplné, 7 u částečné, 1 u čistě sémantické a 3 u nulové. Níže jsem opět vytvořila tabulku (*Tabulka 2*) a grafická znázornění jednotlivých kombinací (*Graf 4*, *Graf 5*).

Tabulka 2 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Auge*

	Úplná ekvivalence	Částečná ekvivalence	Čistě sémantická ekvivalence	Nulová ekvivalence
Český jazyk	6	5	2	2
Anglický jazyk	4	7	1	3
Souhrn	10	12	3	5

Graf 4 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Auge* v němčině a češtině

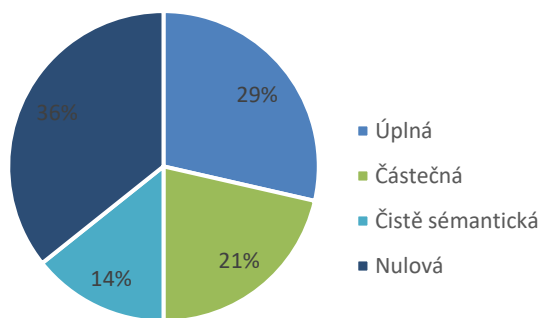
Graf 5 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Auge* v němčině a angličtině

Frazeologismy s komponentem *Ohr*

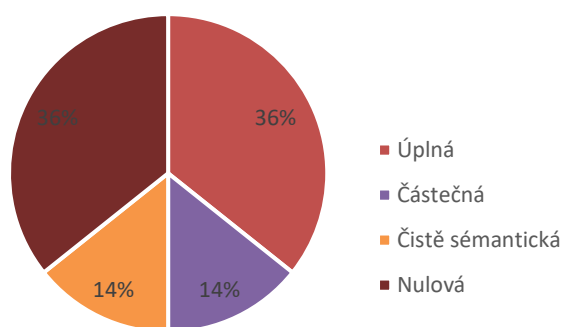
S komponentem *Ohr* bylo analyzováno celkem 28 německých frazeologismů, z toho 14 v kombinaci s českým jazykem a 14 v kombinaci s anglickým jazykem. Při vyhodnocení výsledků vyšla opět najevo podobnost v počtu frazémů u jednotlivých stupňů ekvivalence – u kombinace německý a český jazyk připadají 4 frazémy do ekvivalence úplné, 3 do částečné, 2 do čistě sémantické a 5 do nulové, a u kombinace německý a anglický jazyk 5 frazémů do ekvivalence úplné, 2 do částečné, 2 do čistě sémantické a 5 do nulové. Zde jsem opět přiložila tabulku (*Tabulka 3*) a grafická znázornění jednotlivých kombinací (*Graf 6*, *Graf 7*).

Tabulka 3 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Ohr*

	Úplná ekvivalence	Částečná ekvivalence	Čistě sémantická ekvivalence	Nulová ekvivalence
Český jazyk	4	3	2	5
Anglický jazyk	5	2	2	5
Souhrn	9	5	4	10

Graf 6 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Ohr* v němčině a češtině

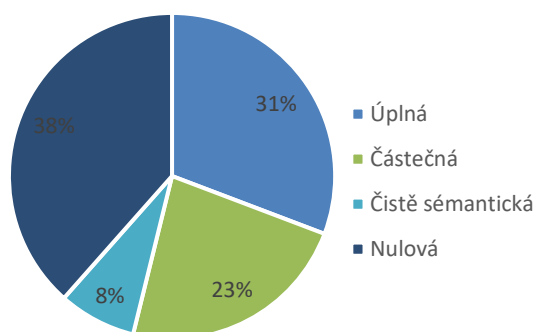
Graf 7 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Ohr* v němčině a angličtině

Frazeologismy s komponentem *Nase*

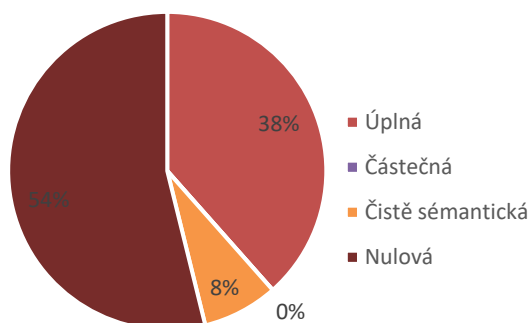
S komponentem *Nase* bylo analyzováno celkem 26 německých frazeologismů, z toho 13 v kombinaci s českým jazykem a 13 v kombinaci s anglickým jazykem. Při vyhodnocení výsledků jsem zjistila, že u kombinace němčina – čeština spadají 4 frazémy do ekvivalence úplné, 3 do částečné, 1 do čistě sémantické a 5 do nulové a u kombinace němčina – angličtina 5 frazémů do ekvivalence úplné, žádný do částečné, 1 do čistě sémantické a 7 do nulové. Níže vytvořená tabulka (*Tabulka 4*) a grafická znázornění (*Graf 8*, *Graf 9*) opět zobrazují počty frazeologismů u jednotlivých kombinací.

Tabulka 4 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Nase*

	Úplná ekvivalence	Částečná ekvivalence	Čistě sémantická ekvivalence	Nulová ekvivalence
Český jazyk	4	3	1	5
Anglický jazyk	5	0	1	7
Souhrn	9	3	2	12

Graf 8 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Nase* v němčině a češtině

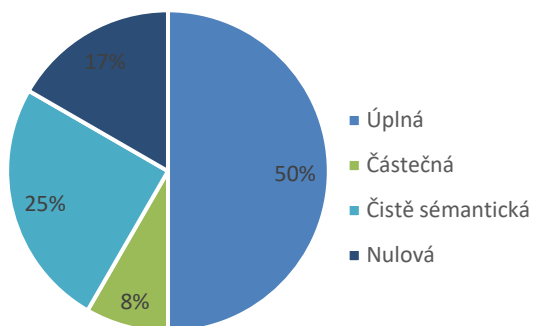
Graf 9 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Nase* v němčině a angličtině

Frazeologismy s komponentem *Mund*

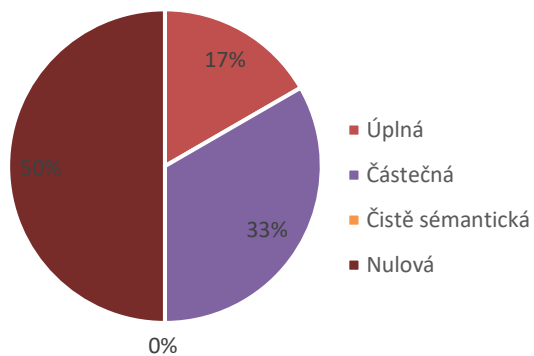
S komponentem *Mund* bylo analyzováno celkem 24 německých frazeologismů, z toho 12 v kombinaci s českým jazykem a 12 v kombinaci s anglickým jazykem. Při vyhodnocení výsledků bylo u kombinace německý a český jazyk zjištěno, že 6 frazémů patří do ekvivalence úplné, 1 do částečné, 3 do čistě sémantické a 2 do nulové, a u kombinace německý a anglický jazyk 2 frazémy do ekvivalence úplné, 4 do částečné, žádný do čistě sémantické a 6 do nulové. Zde je opět přiložená tabulka (*Tabulka 5*) a grafická znázornění jednotlivých kombinací (*Graf 10*, *Graf 11*).

Tabulka 5 Ekvivalence frazeologismů s komponentem *Mund*

	Úplná ekvivalence	Částečná ekvivalence	Čistě sémantická ekvivalence	Nulová ekvivalence
Český jazyk	6	1	3	2
Anglický jazyk	2	4	0	6
Souhrn	8	5	3	8

Graf 10 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Mund v němčině a češtině

Graf 11 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Mund v němčině a angličtině

Závěr

V závěru bych ráda shrnula hlavní poznatky a přínosy své bakalářské práce, v níž jsem se zabývala analýzou německých frazeologismů spojených s částmi lidského obličeje a porovnáním s jejich českými a anglickými ekvivalenty. Práce byla rozdělena na dvě části: teoretickou a analytickou.

Teoretická část poskytla představení frazeologie z historického hlediska, přičemž byl nastíněn její vývoj od prvních teoretických studií až po současnost. Byly objasněny vazby frazeologie na další lingvistické i nelingvistické disciplíny, což podtrhlo interdisciplinární povahu této oblasti. Terminologie přinesla definice klíčových pojmů, jako je lexikologie, frazeologie a idiomatika, frazeografie, frazeologismus, frazém a idiom. Také byly podrobně analyzovány charakteristické znaky frazeologismů a představena byla různá hlediska, jak lze frazeologismy klasifikovat. Závěr teoretické části byl zaměřen na typy ekvivalence frazeologismů, což je stěžejní téma zejména v oblasti překladu. Byly popsány stupně ekvivalence, jako je úplná, částečná, čistě sémantická a nulová, včetně problematiky tzv. falešných přátel. Shrnutím lze říci, že teoretická část práce vytvořila pevný základ pro analytickou část tím, že nabídla komplexní rámec pro uchopení frazeologie a jejích klíčových aspektů.

Analytickou část tvořil výzkum soustředící se na analýzu německých, českých a anglických frazeologismů obsahujících názvy částí lidského obličeje, konkrétně komponenty *Auge*, *Ohr*, *Nase* a *Mund*. Frazémy byly vybrány ze slovníku *Duden – Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. U každého byl vysvětlen jeho význam, byl k němu uveden jeho cizojazyčný (český nebo anglický) ekvivalent, důvod jeho zařazení do daného typu ekvivalence a také byl poskytnut doslovný překlad. Frazémy byly seřazeny podle klíčových slov, poté podle ekvivalence, a nakonec dle jazyků, se kterými byly porovnávány.

Celkem bylo ze slovníku vybráno 108 německých frazeologismů, přičemž polovina byla porovnána s českým jazykem (54) a druhá polovina s anglickým jazykem (54). Výsledky poskytly zajímavé poznatky o podobnostech a odlišnostech mezi těmito jazyky. Ukázaly, že nejvyšší počet frazémů, konkrétně 36, spadá do kategorie úplné ekvivalence, což potvrzuje, že mezi německým, českým a anglickým jazykem existuje značná podobnost ve způsobu, jakým se používají ustálené výrazy spojené s částmi obličeje. Částečné ekvivalence bylo

dosaženo u 25 frazémů, což svědčí o tom, že význam a obraznost frazeologismů je často sdílená, avšak s drobnými odlišnostmi v konkrétním vyjádření. Čistě sémantická ekvivalence byla identifikována u 12 frazeologismů, což představuje nejmenší skupinu. Významným a překvapivým zjištěním byl však vysoký počet frazémů zařazených do nulové ekvivalence, a to 35. Tento výsledek poukazuje na to, že téměř třetina analyzovaných výrazů nemá přímý ekvivalent ani v češtině, ani v angličtině. Je zde také naznačeno, že některé frazeologismy jsou hluboce zakořeněny v německém kulturním kontextu a nelze je jednoduše převést do jiných jazyků.

Detailní analýza jednotlivých komponentů odhalila zajímavé rozdíly a podobnosti mezi jednotlivými jazyky. Například u komponentu *Auge* byly výsledky poměrně vyrovnané mezi oběma jazykovými kombinacemi, zatímco u *Mund* byly patrné větší rozdíly, zejména ve vyšším počtu frazeologismů s nulovou ekvivalencí ve spojení s angličtinou. Komponent *Ohr* vykazoval podobnou distribuci napříč jazyky, zatímco *Nase* prokázal větší množství frazémů s nulovou ekvivalencí v angličtině než v češtině.

Závěrem lze říci, že tato práce nejen přispěla k porozumění frazeologii z hlediska lingvistického a kulturního, ale také zdůraznila význam srovnávací analýzy při studiu jazyků. Výsledky mohou být užitečné pro překladatele, učitele jazyků i lingvisty, kteří se zajímají o idiomatiku a její odraz v kultuře a jazyce. Tento výzkum otevírá dveře dalšímu výzkumu frazeologie v jiných jazykových oblastech nebo s jinými tematickými komponenty.

Abschluss

Zum Abschluss möchte ich die wichtigsten Ergebnisse und Beiträge meiner Bachelorarbeit zusammenfassen, die sich mit der Analyse der deutschen Phraseologismen im Zusammenhang mit Teilen des menschlichen Gesichts und dem Vergleich mit ihren tschechischen und englischen Äquivalenten beschäftigt. Die Arbeit ist in zwei Teile gegliedert: einen theoretischen und einen analytischen.

Der theoretische Teil bietet eine Einführung in die Phraseologie aus historischer Sicht, wobei ihre Entwicklung von den ersten theoretischen Studien bis zur Gegenwart skizziert wird. Die Verbindung der Phraseologie zu anderen linguistischen und nicht-linguistischen Disziplinen werden erläutert, was den interdisziplinären Charakter dieses Bereichs unterstreicht. Die Terminologie liefert Definitionen von Schlüsselbegriffen wie Lexikologie, Phraseologie und Idiomatik, Phraseographie, Phraseologismus, Phrasem und Idiom. Außerdem werden die charakteristischen Merkmale von Phraseologismen detailliert analysiert und verschiedene Perspektiven vorgestellt, wie Phraseologismen klassifiziert werden können. Der Abschluss des theoretischen Teils konzentriert sich auf die Arten der Äquivalenz von Phraseologismen, die insbesondere im Bereich der Übersetzung ein wichtiges Thema sind. Es werden die Grade der Äquivalenz beschrieben, wie vollständige, partielle, rein semantische und Nulläquivalenz, einschließlich der Problematik der sogenannten falschen Freunde. Zusammenfassend lässt sich sagen, dass der theoretische Teil der Arbeit eine solide Grundlage für den analytischen Teil schafft, indem es einen umfassenden Rahmen für das Verständnis der Phraseologie und ihrer wichtigsten Aspekte bietet.

Der analytische Teil besteht aus einer Untersuchung, die sich auf die Analyse von deutschen, tschechischen und englischen Phraseologismen konzentriert, die die Namen von Teilen des menschlichen Gesichts enthalten, konkret die Komponenten *Auge*, *Ohr*, *Nase* und *Mund*. Die Phraseme werden aus dem Wörterbuch *Duden – Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik* ausgewählt. Für jeden wird seine Bedeutung erläutert, das fremdsprachliche (tschechische oder englische) Äquivalent angegeben, der Grund für die Einstufung in den jeweiligen Äquivalenztyp genannt und eine wörtliche Übersetzung geliefert. Die Phraseme werden nach Schlüsselwörtern geordnet, dann nach Äquivalenz und schließlich nach den Sprachen, mit denen sie verglichen werden.

Insgesamt werden 108 deutsche Phraseologismen aus dem Wörterbuch ausgewählt, von denen die Hälfte mit der tschechischen Sprache (54) und die andere Hälfte mit der englischen Sprache (54) verglichen wird. Die Ergebnisse liefern interessante Erkenntnisse in die Gemeinsamkeiten und Unterschiede zwischen diesen Sprachen. Es zeigt sich, dass die meisten Phraseme, nämlich 36, in die Kategorie der vollständigen Äquivalenz fallen, was bestätigt, dass es zwischen dem Deutschen, dem Tschechischen und dem Englischen eine beträchtliche Ähnlichkeit in der Art und Weise gibt, wie feste Ausdrücke im Zusammenhang mit Gesichtsteilen verwendet werden. Partielle Äquivalenz wird für 25 Phraseologismen festgestellt, was davon zeugt, dass die Bedeutung und die Bildlichkeit der Phraseologismen oft gemeinsam sind, aber mit unerheblichen Unterschieden im spezifischen Ausdruck. Rein semantische Äquivalenz wird bei 12 Phraseologismen identifiziert, was die kleinste Gruppe darstellt. Eine bedeutende und überraschende Feststellung ist jedoch die hohe Zahl von 35 Phraseologismen, die in die Nulläquivalenz eingestuft werden. Dieses Ergebnis zeigt, dass fast ein Drittel der untersuchten Phraseologismen weder im Tschechischen noch im Englischen ein direktes Äquivalent hat. Es wird auch angedeutet, dass einige Phraseologismen tief im deutschen kulturellen Kontext verwurzelt sind und nicht einfach in andere Sprachen übersetzt werden können.

Eine detaillierte Analyse der einzelnen Komponenten ergibt interessante Unterschiede und Gemeinsamkeiten zwischen den Sprachen. So sind beispielweise bei der Komponente *Auge* die Ergebnisse zwischen den beiden Sprachkombinationen ziemlich gleichmäßig, während für *Mund* mehr Unterschiede zu erkennen sind, insbesondere in der höheren Anzahl von Phraseologismen mit Nulläquivalenz in Verbindung mit Englisch. Die *Ohr*-Komponente zeigt eine ähnliche Verteilung zwischen den Sprachen, während *Nase* eine höhere Anzahl von Nulläquivalenz-Phraseologismen in Englisch als in Tschechisch aufweist.

Zusammenfassend lässt sich sagen, dass diese Arbeit nicht nur zum Verständnis der Phraseologie aus sprachlicher und kultureller Sicht beiträgt, sondern auch die Bedeutung der vergleichenden Analyse in der Sprachwissenschaft unterstreicht. Die Ergebnisse können für Übersetzer, Sprachlehrer und Linguisten nützlich sein, die sich für Idiomatik und deren Widerspiegelung in Kultur und Sprache interessieren. Diese Forschung öffnet die Tür für

weitere Untersuchungen der Phraseologie in anderen Sprachgebieten oder mit anderen thematischen Komponenten.

Zkratky

etw. = etwas (něco)

jmd. = jemand (někdo)

jmdm. = jemandem (někomu)

jmdn. = jemanden (někoho)

jmds. = jemandes (něčí)

sbd. = somebody (někdo)

sth. = something (něco)

Seznam použitých informačních zdrojů

BERAN, Margret. *2000 Redewendungen Deutsch – Englisch*. 1. Aufl. Ismaning: Hueber, 2005. ISBN 978-3-19-007892-9.

BURGER, Harald. *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. 4., neu bearb. Aufl. Berlin: Erich Schmidt, 2010. ISBN 978-3-503-12204-2.

ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika: česká a obecná = Czech and general phraseology*. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1371-0.

ČERMÁK, František, FILIPEC, Josef. *Česká lexikologie*. Praha: Academia, 1985.

DUDENREDAKTION. *Duden – Redewendungen: Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 5. Aufl. Berlin: Bibliographisches Institut, 2020. ISBN 3-411-91305-3.

FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Niemeyer, 1997. ISBN 3-484-73032-3.

HENSCHHEL, Helgunde. *Die Phraseologie der tschechischen Sprache. Ein Handbuch*. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1993. ISBN 3-631-45368-X.

HEŘMAN, Karel a kol. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení. A-L*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010. 2 sv. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-175-8.

HEŘMAN, Karel a kol. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen = Německo-český slovník frazeologizmů a ustálených spojení. M-Z*. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2010. 2 sv. Beckovy odborné slovníky. ISBN 978-80-7400-175-8.

LANGENSCHIEDT. *1000 englische Redensarten*. 12. Aufl. Berlin – München – Wien – Zürich: Langenscheidt, 1992. ISBN 3-468-43121-X.

LONGMAN GROUP UK LIMITED. *Longman dictionary of English idioms*. 3rd impr. Harlow: Longman, c1991. ISBN 0-582-05863-5.

MOON, Rosamund, SINCLAIR, John, FOX, Gwyneth. *Collins Cobuild dictionary of idioms*. Reprinted. London: HarperCollins, 1997. ISBN 0-00-370946-9.

PALM, Christine. *Phraseologie: eine Einführung*. 2., durchges. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 1995. ISBN 3-8233-4953-8.

RÖMER, Christine, MATZKE, Brigitte. *Lexikologie des Deutschen: eine Einführung*. 2., akt. und erg. Aufl. Tübingen: Gunter Narr, 2005. ISBN 3-8233-6128-7.

SCHLAEFER, Michael. *Lexikologie und Lexikografie: Eine Einführung am Beispiel deutscher Wörterbücher*. Berlin: Erich Smidt, 2002. ISBN 3-503-06143-6.

TURKOVÁ, Dagmar. *Frazeologismy obsahující čtyři živly v češtině a němčině*. Bakalářská práce, vedoucí Zeman, Dalibor. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra germanistiky, 2020.

WALTER, Elizabeth. *Cambridge Idioms Dictionary*. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. ISBN 0-521-67769-6.

Seznam tabulek

Tabulka 1 Ekvivalence všech analyzovaných frazeologismů	55
Tabulka 2 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Auge	56
Tabulka 3 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Ohr.....	57
Tabulka 4 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Nase	58
Tabulka 5 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Mund	59

Seznam grafů

Graf 1 Ekvivalence všech analyzovaných frazeologismů	55
Graf 2 Ekvivalence všech frazeologismů v němčině a češtině.....	56
Graf 3 Ekvivalence všech frazeologismů v němčině a angličtině	56
Graf 4 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Auge v němčině a češtině.....	57
Graf 5 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Auge v němčině a angličtině	57
Graf 6 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Ohr v němčině a češtině	58
Graf 7 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Ohr v němčině a angličtině	58
Graf 8 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Nase v němčině a češtině	59
Graf 9 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Nase v němčině a angličtině.....	59
Graf 10 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Mund v němčině a češtině.....	60
Graf 11 Ekvivalence frazeologismů s komponentem Mund v němčině a angličtině	60